Jan Vaca

Fotografové mezi šlechtici v českých zemích v letech 1839 - 1918

Magisterská diplomová práce

Obor: Tvůrčí fotografie
Vedoucí práce: Mgr.Pavel Scheufler
Oponent: Prof. PhDr. Vladimír Birgus



Slezská univerzita
Filozoficko-přírodovědecká fakulta
Institut tvůrčí fotografie
Opava, září 2007

Jan Vaca

Fotografové mezi šlechtici v českých zemích v letech 1839 - 1918

Magisterská diplomová práce

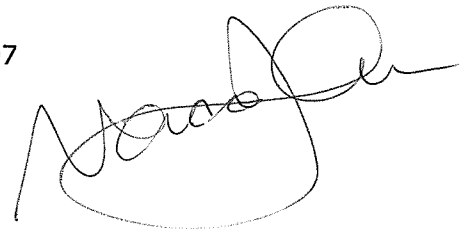


Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta
Institut tvůrčí fotografie
Opava, září 2007

Děkuji Mgr. Pavlu Scheufleovi za jeho pomoc při přípravě této práce. Dík patří také všem, kteří mi pomohli zorientovat se v řadě problémů, na něž jsem během studia archivních materiálů narazil.

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně a použil pouze uvedenou literaturu. Souhlasím se zveřejněním práce.

V Ústí nad Labem 17. září 2007



© 2007 Jan Vaca, Institut tvůrčí fotografie FPF Slezské univerzity

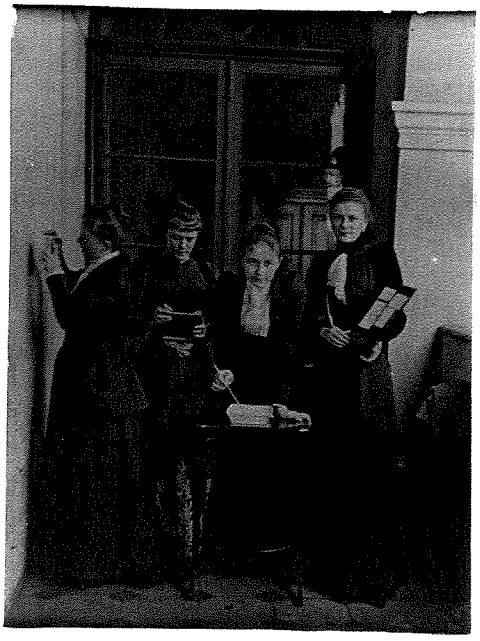
Obsah

1. Úvod 5
2. Zdroje a literatura 7
3. Vývoj fotografie v letech 1839 – 1918 11
4. Medailony jednotlivých šlechticů 16
4.1 Erwin Dubský 16
4.2 Karel Chotek 18
4.3 Adheleide Chotková 23
4.4 Žofie Chotková 25
4.5 Ulrich Kinsky 27
4.6 Raimund Stillfried Rathenicz 29
4.7 Heinrich Wawra von Fernsee 35
4.8 Ostatní šlechtici – fotografové 37
5. Závěr 45
6. Jmenný rejstřík fotografů 46
7. Seznam vyobrazení 47
8. Seznam výstav jednotlivých šlechticů 48
9. Použitá literatura 53
10. Fotografická příloha 55

1. Úvod

Díky svému zaměstnání v deníku MF DNES jsem se mohl v roce 2001 seznámit s fotografiemi šlechtice Karla Chotka, které byly objeveny náhodou v zámku Líčkov na Lounsku. O tom, že tento aristokrat na přelomu 19. a 20. století fotografoval, se vědělo už dlouho. Nikdo však netušil, jak kvalitní jeho snímky jsou. Bylo to i kvůli tomu, že se jeho dílo považovalo za ztracené, na zámku ve Velkém Březně, který Chotkům až do roku 1945 patřil, se zachovalo jen několik málo fotografií. V kufrech nalezených v Líčkově ale byly desítky snímků, jejichž autorem je nezpochybnitelně právě Karel Chotek. Fotografiemi bylo ovšem nejprve nutné se probrat a zdokumentovat je. Právě tak vznikla má teoretická bakalářská práce, kterou jsem dokončil v létě 2003. Její závěr byl jednoznačný – Chotek je autorem, který byl a dosud stále je opomíjen ve všech encyklopediích a publikacích o dějinách fotografie v českých zemích.

Při zkoumání jeho snímků jsem narazil také na další šlechtice, kteří se o fotografování zajímali. Zároveň jsem zjistil, že se tomuto tématu zatím nikdo důkladněji nevěnoval. Příslušníci šlechty přitom často patřili k prvním fotografům v zemi. Historik Pavel Scheufler o tom píše v knize Galerie c.k. fotografů: *„Je jistě logické, že fotografie jako objekt amatérského zájmu zaujala v první řadě ty movitější a ty, kteří měli na fotografickou tvorbu čas. Proto mezi prvními fotoamatéry nacházíme příslušníky zemské šlechty... Někteří příslušníci šlechty byli dokonce členy prestižní Fotografické společnosti ve Vídni[1]. František Lobkowitz je roku 1882 uváděn na seznamu členů), jiní se své zálibě věnovali v tichu, ale důkladně."* [2]



1/ Sestry Chotkovy při práci v černé komoře

Scheufler se ovšem víc o tématu nerozepisuje a stejné je to také u ostatních autorů. Maximálně se zmiňují, že na některém z českých a moravských hradů či zámků se dochovaly fotografie, jejichž autorem mohl být někdo ze šlechtického rodu. Po nástupu do magisterského studia proto bylo jasné, co bude obsahem mé závěrečné magisterské teoretické práce. Začal jsem sbírat veškeré informace, které by mě přivedly na stopu šlechticů – fotografů. Nakonec se mi podařilo najít téměř dvě desítky aristokratů, kteří se prokazatelně o fotografii zajímali, byli členy

nějakého tehdejšího fotografického spolku (například vídeňského Camera Clubu[3]) nebo se účastnili fotografických výstav. O některých šlechticích se ovšem dochovaly jen velmi kusé informace, případně se vůbec nezachovaly jimi vytvořené snímky. Je také jasné, že se mi nepodařilo najít zcela všechny šlechtice - fotografy.

Jen pro upřesnění. Ve své práci se zabývám aristokraty, kteří měli alespoň nějaký vztah k českým zemím v letech 1839 až 1918. U některých vybraných šlechticů sice zmiňuji, zda patřili k významným starým českým rodům, otázka národnosti je ovšem vedlejší. Většina šlechtických rodin byla navíc v té době mezi sebou nějakým způsobem spřízněna. Rozhodující pro můj výběr tedy bylo, zda se dotyčný aristokrat narodil, zemřel, případně nějakou delší dobu žil na českém nebo moravském území.

Vybrané šlechtice jsem zároveň nerozděloval podle toho, zda patřili k vyšší (titul hrabě, kníže nebo vévoda) či nižší (titul svobodný pán, baron, rytíř) aristokracii. Mezi zmapovanými šlechtici-fotografy se tak ocitla hraběnka Žofie Chotková (pozdější choť Františka Ferdinanda d´Este) a zároveň jsem popsal zájem o fotografii i u Heinricha Wawry von Fernsee (kap. 4.7), který byl do rytířského stavu povýšen až za zásluhy v průběhu svého života.

POZNÁMKY

[1] **Fotografická společnost** (Photographishen Gesellschaft in Wien) - Spolek fotografů založený v březnu 1861. Členská základna společnosti čítala stovky členů – amatérských fotografů i profesionálů. Jedním z nich byl i Jindřich Eckert, označovaný za nejdůležitějšího českého fotografa 19. století. (*http://alt.albertina.at/d/fotobibl/einstieg.html)*

[2] Pavel Scheufler, Galerie c.k. fotografů, str. 168

[3] **Camera Club Wien** – uskupení fotografů vzniklo v roce 1887 jako Club der Amateur-Photographen in Wien. Jméno Camera Club (někdy uváděno s K v obou slovech názvu) přijal spolek o šest let později – po vzoru stejnojmenného fotografického klubu z Londýna. *(Aus Liebe zur Sache und zum Vergnungen – Ostereichische Amateurfotografienvereine 1887 bis 1914, Fotogeschichte, sešit 81, Jonas Verlag 2001)*

2. Zdroje a literatura

Na začátku své práce jsem musel zjistit, kteří šlechtici se mohli o fotografování zajímat. Nebylo to zrovna jednoduché. V českých zemích v období 1839 až 1918 žily stovky aristokratických rodin a v řadě z nich patřilo k bontonu, že děti se kromě učení věnovaly třeba malování. Dostatek peněz umožňoval aristokratům zaplatit pro své potomky dobré učitele kresby a malby. O tohoto byl už jen krůček k fotografování. Ostatně fotografie se v následujících desetiletích od svého objevení musela potýkat s tím, že byla považována jen za jakousi další "odrůdu" malířství, vždyť i řada dnes uznávaných fotografů se původně věnovala malířství. Jmenovat mohu třeba Angličana švédského původu Oscara Gustava Rejlandera[1]. V Čechách se k takové změně odhodlal částečně z existenčních důvodů například Jan Brandeis[2], absolvent pražské malířské akademie, který je považován ze jednoho z nejlepších miniaturistů z poloviny 19. století. Také mezi zmapovanými šlechtici je možné najít „převychovaného" malíře - chomutovského rodáka Raimunda Stillfrieda Rathenitze (kap. 4.6), který nejprve prošel malířskou školou a až posléze se naučil fotografovat, jak uvádí historička Jitka Sedlářová[3].



2/ Logo vídeňského Camera Clubu

Z výše uvedeného vyplývá, že se o fotografování na určité úrovni mohly zajímat desítky, ne-li řádově stovky šlechticů. Můj zájem se přirozeně soustředil především na ty, kteří se fotografii věnovali delší dobu a nejednalo se v jejich případě pouze o krátkodobé poblouznění novým vynálezem. Většina z nich byla členy různých fotografických spolků. Například Karel Chotek (viz kap. 4.2) byl aktivní ve známém vídeňského Camera Clubu, baron Albrecht Sedlnitzky (viz kap. 4.8) byl zase dlouholetým členem jiného vídeňského klubu fotoamatérů (Wiener Amateurphotographenklub[4]).

Poměrně detailní přehled o členech jednotlivých fotografických klubech, které v mnou sledovaném období působily na území tehdejšího Rakouska, lze najít ve veřejně přístupné databázi víděňského muzea Albertina[5]. Jeho zaměstnanci postupně přidávají do evidence další jména, vychází především z dochovaných dobových časopisů (např. Photographische Correspondenz, Wiener Mittellungen Photographischen Inhalts, Wiener Photographische Blätter) nebo ročenek některých fotoklubů (např. Jahrbuch des Camera-Klubs in Wien). Pro doplnění uvádím, že na stránkách Albertiny nelze najít členy spolků, které byly aktivní na českém území tehdejšího Rakouska-Uherska. To ovšem až tak nevadí. Velká řada aristokratů stejně Rakousko a především Vídeň navštěvovala, případně zde žila a bylo pro ně

prestižnější stát se členem tamního fotoklubu než obdobného sdružení působícím třeba v Teplicích, Brně či Liberci.

Dalším zdrojem, kde je možné vyhledat jména aktivnějších šlechticů - fotografů, jsou recenze na některé výstavy amatérské fotografie v dobových odborných časopisech (opět je možné jmenovat třeba Photographische Correspondenz nebo Photographische Rundschau). I díky těmto článkům lze pochopit, jak populární byla fotografie mezi aristokraty. Nejenže nad výstavami přebírali záštitu, aktivně se jich i zúčastnili. Mezi vystavujícími zastoupenými na obrovské expozici amatérské fotografie v Salzburgu v roce 1893 bylo dokonce hned několik členů císařské rodiny. *„Její císařská a královská výsost, arcivévodkyně Stephanie*[6] *představila dvanáct velmi povedených velkoformátových snímků z fotoaparátu značky Kodak, které jasně dokazují, že tento přístroj je velmi vhodný pro pořizování jakýchkoli snímků... Arcivévoda Ferdinand IV. velkovévoda toskánský*[7]*, který již 40 let se věnuje amatérské fotografii a našemu umění pomáhá s velkou vervou a zanícením, vystavil třicet veskrze povedených obrázků, které dokládají jeho mistrovské schopnosti... Amatérská fotografie je mezi členy královského rodu velmi oblíbeným koníčkem, což nemalou měrou přispívá k tomu, že se toto umění se stává populární a oblíbené,"* uvádí se v recenzi z Photographische Rundschau[8], jejíž autor je mírně řečeno k vystavujícím šlechticům velmi servilní.

Asi nejkomplikovanější možností, jak vyhledat fotografy mezi šlechtici, je pátrání přímo v jejich pozůstalostech. Potíže souvisí především s tím, že řada fondů je dodnes zcela nebo alespoň částečně nezpracovaná a tedy veřejnosti nepřístupná. Například z rodinného archivu rodu Clary – Aldringenů[9] usídleného v Teplicích není zpracována ani polovina. Z části archivu, do kterého přístup možný je, přitom vyplývá, že hrabě Manfred Clary Aldringen fotografoval. Účastnil se i výstavy, která se uskutečnila v roce 1902 ve Štýrském Hradci[10]. Pozůstalosti po některých šlechticích (třeba Ulricha Kinského, kap. 4.5) nejsou v České republice vůbec k dispozici.

Hledání ztěžoval také fakt, že většina šlechticů své fotografie nesignovala. Ostatně stejně se chová i většina dnešních fotoamatérů. Snímky, které vytváří, jsou určené pro členy jejich rodiny a není tedy důvod uvádět, kdo je autorem fotografií. V pozůstalostech šlechtických rodin tak lze najít stovky záběrů, které musel prokazatelně udělat někdo z rodiny. Jedná se většinou o snímky z cest, soukromých slavností nebo z úzkého rodinného kruhu. Jednotlivé fotografie si dokonce někteří aristokraté nechávali nazvětšovat i několikrát a snímky pak posílali svým příbuzným z jiných rodin. Stejné snímky se mi podařilo najít například v rodinném archivu Chotků a s nimi spřízněných Clary – Aldringenů. „Rodinné" záběry mi proto nakonec sloužily pouze jako možné stopy, že někdo z rodu se o fotografování zajímal.

V některých případech se nakonec prokazatelně podařilo zjistit, kdo byl autorem fotografií a dotyčného šlechtice jsem do své práce zařadil.

Autorství snímků jsem určoval několika způsoby. Zcela ideální pochopitelně bylo, pokud fotografie byly označené signaturou, případně značkou, kterou dotyčný fotograf-aristokrat používal (například hrabě Chotek používal dvě propojená písmena C, což představovalo iniciály jeho německy psaného jména Carl Chotek). Důležitým vodítkem také bylo, pokud snímky obsahovaly zmínky, kde fotografie vznikly a podařilo se je porovnat se s jinými snímky v pozůstalosti určitého šlechtice. V některých případech si totiž „urozený" fotograf udělal na rub snímku poznámku, která odkazovala k záběrům, jež již signoval. V případě Ulricha Kinského zase pomohlo, že jeden z jeho snímků byl otištěn ve čtyřicátých letech 20. století v odborném časopise. Díky tomu se podařilo „ztotožnit" snímky, které byly uloženy v archivu zcela jiného šlechtického rodu.

POZNÁMKY:

[1] **Oscar Gustav Rejlander** (? 1813 – 18. 1. 1875) - Narodil se ve Švédsku, většinu života prožil v Anglii. Ještě předtím studoval v Římě malbu a sochařství. Po přesídlení do Anglie kolem roku 1855 se začal zajímat o fotografii. Jeho neznámějším dílem je unikátní fotomontáž s názvem Dva způsoby života (The Two Ways od Life), kterou Rejlander složil ze 32 negativů. *(http://www.britannica.com/eb/article-9063121/OG-Rejlander)*

[2] **Jan Brandeis** (9. června 1818 – 17. ledna 1873) Jeden z nejvýznamnějších českých miniaturistů a portrétistů. Jako malíř měl řadu zakázek od šlechticů, přátelil se například s Thurn-Taxisy. Daguerrotypii se věnoval od 60. let 19. století. V roce 1861 otevřel svůj ateliér v Praze. *(Pavel Scheufler: Galerie c. k. Fotografů, Grada Publishing 2001, str. 48 – 51)*

[3] Jitka Sedlářová, August Prokop – Moravské hrady a zámky (příběh jednoho souboru fotografií), Památková péče na Moravě 8/2004, str. 127

[4] **Wiener Amateurphotographenklub** – Spolek založený na přelomu let 1903 a 1904. Nebyl tak významný jako Camera Club Wien, nicméně už v roce 1908 měl dvě stě členů. Pořádal pravidelné každoroční výstavy. Zanikl zřejmě v roce 1938. *(http://alt.albertina.at/d/fotobibl/einstieg.html)*

[5] **Albertina** – Vídeňské muzeum, které prošlo v druhé polovině dvacátého století rozsáhlou rekonstrukcí. Součástí depozitáře jsou i fotografické fondy. Na jeho stránkách lze také najít internetovou databázi rakouských fotografů tvořících před rokem 1918. *(www.albertina.at)*

[6] **Arcivévodkyně Stephanie** (21. 5. 1864 - 23. 8. 1945) – Dcera belgického krále Leopolda II. V roce 1881 se vdala za rakouského korunního prince Rudolfa, který o 18 let později spáchal sebevraždu. Arcivévodkyně začala fotografovat zřejmě v roce 1887, ve Photographische Rundschau ze stejného roku je zmínka, že si koupila blíže neurčený fotoaparát v tehdy velmi známém vídeňském obchodě R. Lechnera. *(http://alt.albertina.at/d/fotobibl/einstieg.html, Brigitte Hamannová: Habsburkové, životopisná encyklopedie, Nakladatelství Brána, Praha 2001, str. 375 – 376)*

[7] **Arcivévoda Ferdinand IV.** (10. 6. 1835 – 17. 1. 1908) – Pocházel z toskánské větve rodu Habsburků. V roce 1859 se měl stát velkovévodou toskánským, kvůli revoluci ve stejném roce se tak ovšem nestalo. Toskánsko se naopak v březnu 1860 připojilo k nově vzniklému Itálskému království. Ferdinand IV. v té době už žil v exilu v Salburku. O fotografii se zajímal víc než čtyřicet let až do své smrti. Byl čestným členem vídeňského Camera Clubu a členem

Německého fotografického spolku (Deutscher Photographen-Verein). V roce 1892 se stal i protektorem Klubu fotoagrafů – amatérů v Salzburku (Club der Amateur-Photographen in Salzburg). *(http://alt.albertina.at/d/fotobibl/einstieg.html, Brigitte Hamannová: Habsburkové, životopisná encyklopedie, Nakladatelství Brána, Praha 2001, str. 110)*

[8] Photographische Rundschau, 1893, str. 313-318, 348-352

[9] **šlechtický rod Clary – Aldringenů** – Původně toskánský rod, který se v Čechách usídlil po třicetileté válce. Panství v Teplicích, kde Aldringenové žili až do roku 1945, získali představitelé rodu v polovině 17. století. Nejznámějším představitelem rodu byl Karel Josef Clary – Aldringen. *(Petr Mašek: Modrá krev, Mladá fronta, Praha 2003, s. 42)*

[10] Photographische Correspondenz, 1902, str. 355-357, 418-425, 474-475, 423

3. Vývoj fotografie v letech 1839 – 1918

Ještě než přejdu k medailonům jednotlivých šlechticů, dovolím si krátký exkurz do dějin fotografie. Ta v období, které jsem sledoval, prodělala obrovský vývoj a ač se to nemusí na první pohled zdát, i tato skutečnost měla vliv na to, kdo fotografoval.

Především v prvních letech po vynalezení a zveřejnění daguerrotypie[1] se touto technikou zabýval poměrně malý okruh osob. Vynález sice vyvolal mimořádný zájem u veřejnosti[2], což je pochopitelné, když uvážíme, o jakou převratnou novinku se jednalo. Na druhou stranu byla ovšem daguerrotypie mimořádně komplikovanou technikou, jejíž zvládnutí vyžadovalo jistou erudici. Mezi prvními daguerrotypisty v Česku byli například dva profesoři fyziky Florus Ignác Stašek a Bedřich Franz[3]. Pořízení daguerrotypické komory navíc nebylo levnou záležitostí.

Poptávka po daguerrotypických obrazech byla skutečně obrovská a mezi zájemci o takový snímek byli pochopitelně i šlechtici. Některé v Česku dochované daguerrotypie zobrazují zámky a jejich interiéry a je jisté, že jejich autoři je vytvořili na objednávku konkrétního šlechtického rodu. Nepodařilo se mi však prokázat, že by se daguerrotypii zabýval i některý ze šlechticů popsaných v této práci. Výjimkou je snad jen Heinrich Wawra, který složitý proces zvládnul. Údaje o jeho zájmu o tuto techniku jsou ovšem velmi kusé (kap. 4.7).



3/ Na výletě u Bezdězu. Žena s fotoaparátem Je Carola Hohenlohe. Ležící muž je Alex Taxis.

S dalšími objevy se postupně situace ve fotografii měnila. V podstatě každých pět let po zveřejnění daguerrotypického procesu přicházeli vynálezci s nějakou novinkou. V únoru 1841 si nechal William Henry Fox Talbot patentovat svou kalotypii[4], následoval vynález mokrého kolódiového procesu[5], ferrotypie[6] a dalších technik. I nadále sice vyžadovalo vytvoření snímků odbornost, nové techniky ovšem přeci jenom přibližovaly fotografii většímu počtu zájemců. Někteří aristokraté se navíc znali velmi dobře s některými fotografy a mohli se od nich v leccems „přiučit". Scheufler se zmiňuje například o přátelství a kontaktech Maxmiliána Wilhelma Podstatzkého (kap. 4.8), s Wilhemem Ruppem[7]. S Jindřichem Eckertem[8], nejvýznamnější osobností fotografie v českých zemí v 19. století, se

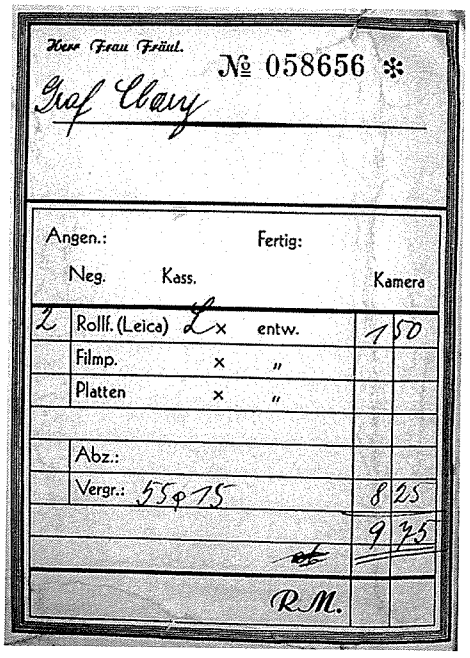
zase přátelil František Lobkowitz (kap. 4.8) Oba fotografové měli šlechtice uvádět do tajů fotografického umění[9].

Oba výše zmínění aristokraté se o fotografii zajímali už v 60. letech 19. století, většina šlechticů uváděných v této práci ovšem začala fotografovat po roce 1880, což především souviselo právě se zjednodušováním fotografických procesů a zdokonalováním (a zmenšováním) potřebného vybavení. Po roce 1880 se jako nosič fotografického obrazu používaly především skleněné desky zpracovávané technikou suchých želatinových desek[10] Fotografie pak byly zvětšené na albuminovém papíře[11]. V obou případech se už jednalo o zboží, které bylo možné koupit. Fotograf už nemusel být až tak dovedný chemik, který je schopen si cokoliv smíchat. V pozůstalostech některých aristokratů se ostatně dochovaly nabídky různých dodavatelů fotografického zboží. Karel Chotek například allbuminový papír nakupoval od berlínské společnosti Unger & Hoffman[12]. Někteří aritokraté si nechali také své fotografie tisknout technikou světlotisku, což jim umožňovalo získat velmi kvalitní zvětšeniny[13]. Oblíbenou tiskárnou barona Raimund Stillfrieda – Rathenicze byla dráždanská společnost Römmler & Jonas. Karel Chotek zase využíval služeb vídeňské tiskárny Blechinger & Leykauf.

Na přelomu 19. a 20. století se začali někteří šlechtici zajímat o ušlechtilé fotografické tisky (gumotisk, bromolejotisk, uhlotisk)[14], které byly tehdy v módě. Karel Chotek zvládl tyto techniky zřejmě sám a pomáhal s nimi i své ženě Adhelaidě. Největší obliba uměleckých tisků se datuje od konce 19. století až do 20. let 20. století. Albrecht Sedlnitzky, který začal fotografovat před rokem 1915, nicméně bromolejotisk používal i ve třicátých letech. Snímky zpracované touto technikou vystavoval ještě v roce 1934[15], přestože se jednalo už o archaismus.

Nové vynálezy ve fotografii měly vliv samozřejmě na technické vybavení. Zatímco v prvních třiceti letech po zveřejnění daguerrotypie zabralo potřebné fotografické vybavení i několik kufrů, v dalším období docházelo k neustálému zmenšování fotografických přístrojů. Kolem roku 1885 už byly k dispozici kamery využívající skleněné desky o formátu 13x18 centimetrů. O pár let později začal Tomáš Loukota, významný výrobce fotografického vybavení v Praze, nabízet své sklopné komory na desky o rozměru 9 x 12 centimetrů[16]. Od konce 80. let také začaly skleněné desky nahrazovat postupně svitkové filmy. Například firma Eastman Dry Plate Company nabízela v roce 1888 svůj fotoaparát na svitkové filmy se sloganem *„Vy stiskněte spoušť, my uděláme ostatní"*, což vyvolalo u zájemců o fotografování obrovský zájem. Ještě větší boom přinesla další novinka od firmy Kodak, která v roce 1900 začala prodávat první amatérský přístroj v historii značky Kodak Brownie. Kamera stála 1 americký dolar, film přišel na 15 centů.

Je jisté, že řada fotografujících šlechticů šla takříkajíc s dobou a dokupovala si postupně nové technické vybavení. V rodinných archivech jednotlivých rodů tak lze najít jak skleněné desky různých rozměrů, tak svitkové filmy. Například v pozůstalosti Karla Chotka se zachoval stručný návod na používání přístroje značky The Nydia Camera, který vyráběla stejnojmená londýnská společnost. V kapesním fotopřístroji, jak je v brožuře kamera nazývána, bylo možné používání jak skleněných desek o rozměru 4 1/4 x 3 1/4 palců, tak i svitkových filmů o rozměru 6,5 x 4 3/4 palce. Šlechtic zároveň fotografoval s přístrojem na skleněné desky formátu 13x18 centimetrů. Jeho torzo je dodnes v majetku Státního zámku ve Velkém Březně.


Herr Frau Fräul.
№ 058656 *
Graf Clary
Angen.: Fertig:
Neg. Kass. Kamera
2 Rollf. (Leica) 2 × entw. 1 50
Filmp. × "
Platten × "
Abz.:
Vergr.: 55 ϕ 75 8 25
9 75
RM.

4/ Zakázkový lístek uložený v rodinném archivu Clary – Aldringenů.

Malé cestovní kamery umožňující pohodlné pořizování momentek si oblíbily především ženy – fotografky. Dochovalo se několik fotografií, kdy takový fotoaparát má u sebe například sestřenice Karla Chotka Žofie,[17] pozdější manželka Františka Ferdinanda d´Este. (kap. 4.4)

Po roce 1918 přišly další objevy a zlepšení. V roce 1925 představila německá firma Leitz na veletrhu v Lipsku svou Leicu, první kameru na kinofilmový film. Fotografování tak přišly na chuť další lidé. Ovšem i z tohoto důvodu jsem si vybral pro svou práci mezní rok 1918. V následujícím obdbobí se totiž fotografie přeměnila ve skutečně masovou zálibu. V nově vzniklém Československu byl navíc přijat zákon, který zakazoval používání šlechtických titulů, což s nadsázkou řečeno představovalo pro aristokracii konec krásných časů.

POZNÁMKY:

[1] **Daguerrotypie** - První v praxi užívaná fotografická technika. Vynálezcem tohoto procesu byl Francouz **Luis Jacques Mandé Daguerre** (18. 11. 1787 – 10. 7. 1851). Na přelomovém objevu, který byl zveřejněn v Paříži 7. ledna 1839 spolupracoval s **Josefem Nicéphorem Niépcem** (7. 3. 1765 – 6. 7. 1833). Technika náročná na provedení se využívala v letech 1839 až 1859. *(Vladimír Birgus, Pavel Scheufler: Fotografie v českých zemích 1839 – 1999, Grada Publishing, Praha 1999, str. 206)*

[2] „První zprávu o vynálezu daguerrotypie v českých zemích podala německy psaná Bohemia 27. ledna 1839. 7. února byla pak v Pražských novinách v rubrice Smíšené zprávy přetištěna informace z francouzských novin ´O vynálezku pana Daguerra´... Jen v Brünner Zeitung se v roce 1839 psalo o daguerrotypii celkem v osmnácti obšírných sděleních, což dokládá

mimořádný zájem o nový vynález." *(Pavel Scheufler: Galerie c. k. fotografů, Grada Publishing, Praha 2001, str. 12 - 13)*

[3] **Florus Ignác Stašek** (27. 11. 1782 - 1. 5. 1862) - Působil na gymnáziu v Litomyšli. Snímek pošty v Litomyšli, který vytvořil se svým přítelem, vídeňským profesorem fyziky Andreasem von Ettinghausenem, je považován za nejstarší dochovanou daguerrotypii v Česku. Také **Bedřich Franz** (1. 12. 1796 - 12. 5. 1860) se jako fyzik působící na filozofickém účilišti v Brně znal s vídeňským fyzikem a členem tamní Fotografické společnosti Andreasem von Ettinghausenem. Ten ho v červnu 1840 seznámil se Staškovou daguerrotypií pošty v Litomyšli, Franz už tehdy ale složitou fotografickou techniku ovládal. *(Pavel Scheufler: Galerie c. k. fotografů, Grada Publishing, Praha 2001, str. 12 - 13)*

[4] **William Henry Fox Talbot** (11. 2. 1800 - 17. 9. 1877) – Britský fyzik. Už kolem roku 1833 prováděl pokusy s přístroji *camera obscura* a *camera lucida*. V únoru 1841 si po mnoha pokusech dal patentovat novou fotografickou techniku – kalotypii, která je založena na papírovém negativu, v němž byl rozpuštěný jodid stříbrný. Fotografický proces, který se používal zhruba do roku 1855, se nicméně příliš nerozšířil. *(http://www.converter.cz/fyzici/talbot.htm)*

[5] **Mokrý kolódiový proces** – Při této technice se vůbec poprvé jako nosič světlocitlivých materiálů využívalo sklo. Proces, který se používal do roku 1885, vynalezl v roce 1851 Frederick Scott Archer. *(Vladimír Birgus, Pavel Scheufler: Fotografie v českých zemích 1839 – 1999, Grada Publishing, Praha 1999, str. 207)*

[6] **Ferrotypie** – Původně se jednalo o jednu z modifikací mokrého kolódiového procesu. Šlo o přímý pozitivní proces. Po zavedení suchých želatinových desek byly ferrotypické materiály vyráběny továrně. Používaly se do automatů na okamžitou fotografii. *(Vladimír Birgus, Pavel Scheufler: Fotografie v českých zemích 1839 – 1999, Grada Publishing, Praha 1999, str. 206)*

[7] **Wilhelm Rupp** (? 1821- 9. 8. 1893) – „Král" vizitkové éry v Praze. Vídeňský časopis Photographische Correspondenz ho v roce 1865 označil za jednoho ze čtveřice nejlepších pražských ateliérových fotografů té doby. Rupp měl i titul c. k. dvorního rakouského fotografa a titul fotografa vévody Sachsen-coburg-gothaského. *(Pavel Scheufler: Galerie c. k. fotografů, Grada Publishing, Praha 2001, str. 12 – 13)*

[8] **Jindřich Eckert** (22. 4. 1833 – 28. 2. 1905) – Nejvýznamnější osobnost fotografie v českých zemích 19. století. Člen Fotografické společnosti ve Vídni, Českého fotografického spolku a dalších klubů. *(Petr Balajka a kol.: Encyklopedie českých a slovenských fotografů, Asco 1993, str. 67 - 69)*

[9] Pavel Scheufler: Galerie c. k. fotografů, Grada Publishing, Praha 2001, str. 168

[10] **Suché želatinové desky** (Gelatin Plate) – Fotografický proces, který zahájil dosud užívanou éru vývoje fotografické techniky. Suché listy s emulzí se začaly prodávat v roce 1878. Díky suchým želatinovým deskám mohl začít vytvářet fotografie téměř každý. *(Pavel Scheufler: Historické fotografické techniky, Ipos Artama, Praha 1993, str. 38)*

[11] **Albuminový papír** (Albumen paper) – Základní pozitivní materiál druhé poloviny 19. století, přesnější doba užívání 1851 – cca 1895. Albuminové papíry nahradily méně kvalitní slané papíry. Materiál umožňoval vysoký kontrast i pěkné hnědé odstíny. Albuminové papíry byly velmi tenké, a lepily se proto na karton. *(Pavel Scheufler: Historické fotografické techniky, Ipos Arama, Praha 1993, str. 27 - 28)*

[12] Jan Vaca: Šlechtic a fotograf Karel Chotek, bakalářská diplomová práce, Institut tvůrčí fotografie, Opava, září 2003, str. 20

[13] **Světlotisk** (Collotype) – Velmi kvalitní reprodukční technika využívaná převážně v letech 1869 – 1905, vhodná k tisku kvalitních polotónových obrazů v malých nákladech. Výsledné tisky byly na první pohled k nerozeznání od pravých fotografií. Technika pomohla k šíření fotografie. *(Pavel Scheufler: Historické fotografické techniky, Ipos Artama, Praha 1993, str. 36-37)*

[14] **Ušlechtilé fotografické tisky** – Souhrnné označení pro různé techniky oblíbené od záčátku 19. století zhruba do 20. let. Patří mezi ně například gumotisk, bromolejotisk, olejotisk. Ušlechtilé tisky používali hodně fotografové řazení mezi secesní piktorialisty. *(Vladimír Birgus, Pavel Scheufler: Fotografie v českých zemích 1839 – 1999, Grada Publishing, Praha 1999, str. 206 - 208)*

[15] Bromolejotisky šlechtic vystavoval na III. mezinárodní výstavě rakouských amatérských fotografických spolků („III. Internationale Photo-Ausstellung" des Verbandes österreichischer Amateurfotografen-Vereine). Výstava se uskutečnila ve dnech od 2. června do 1. července 1934 v Domě umění ve Vídni. Údaje získány z katalogu k výstavě. Vydalo jej nakladatelství Herlango, Vídeň 1934, str. 20

[16] Pavel Scheufler: Galerie c. k. fotografů, Grada Publishing, Praha 2001, str. 101

[17] http://www.scheufler.cz/Fotografove/Chotkova-Zofie-Sophie-vevodkyne-z-Hohenbergu/scheufler-fotograf.html?photographer_id=93

4. Medailony jednotlivých šlechticů

V úvodu jsem se zmínil, že se mi podařilo najít téměř dvě desítky šlechticů, kteří fotografovali. Těm, které považuji za důležité a u nichž se mi zároveň podařilo nashromáždit víc poznatků o jejich fotografickém zájmu, jsem se rozhodl věnovat více místa. O ostatních zmapovaných fotografech mezi šlechtici se zmiňuji v souhrnné podkapitole.

4.1 Erwin Dubský

(23. června 1836 Lysice - 27. února 1909 Vídeň)

Hovořit o hraběti Erwinu (Ervínu) Dubskému[1] jako o fotografovi představuje velké úskalí. Nepodařilo se mi totiž najít jedinou fotografii, u níž by se jednoznačně prokázalo jeho autorství. Přesto jsem se ho rozhodl mezi šlechtice-fotografy zařadit. A není to pouze kvůli tomu, že byl dlouholetým členem prestižního vídeňského Camera Clubu.

Téměř celý život Erwina Dubského souvisel především s vojenskou službou. Už ve svých třinácti letech se stal kadetem na ženijní akademii ve Vídni (navštěvoval ji v letech 1849 až 1851). V dalších letech Rakousko-Uhersko posilovalo své válečné námořnictvo, začal proto studovat námořní akademii v Terstu. Filip Suchomel se zmiňuje v knize Námořní deník Erwina Dubského o jeho krátké diplomatické kariéře. Šlechtic zastával v roce 1873 funkci atašé v Londýně[2]. Mnohem více let ovšem strávil tento aristokrat na moři, přesněji řečeno na palubě některé z rakousko-uherských válečných lodí. V letech 1874 až 1876 se dokonce jako první poručík na korvetě Erzherzog Friedrich účastnil plavby kolem světa.

Ale pojďme ke šlechticovu zájmu o fotografii. Z z dochované pozůstalosti je zřejmě, že i ten úzce souvisel s jeho vojenskou službu, respektive námořními cestami. Na zámku v Lysicích, kde Erwin Dubský pobýval často na sklonku svého života, se dochovaly stovky fotografií. Dlouho se předpokládalo, že tvůrcem většiny z nich by mohl být právě Dubský. Byl totiž velmi dobrým malířem a mělo se proto za prokázané, že je i autorem dochovaných snímků. Petr Mašek o tom v knize Modrá krev píše následující: *„Hrabě Ervín byl fregatním kapitánem a cestovatelem. Na zámku v Lysicích se dochovala velmi zajímavá fotografická dokumentace."* [3]

Obrat přineslo až důkladně zkoumání dochovaných fotografií. Filipu Suchomelovi a Marcele Suchomelové se podařilo prokázat, že autory snímků jsou fotografové, kteří v druhé polovině 19. století tvořili v Japonsku, Thajsku a dalších asijských zemích[4]. Je mezi nimi i Raimund Stillfried von Rathenicz (kap. 4.6). Dubský během cesty do Asie fotografie cílevědomě nakupoval, přestože to rozhodně nebylo nic

levného[5]. Postupně tak vytvořil unikátní soubor, který obsahuje nejen krajinářské záběry, ale i snímky z měst a portréty obyvatel Japonska a dalších zemí.

Z výše uvedeného by vyplývalo, že Erwin Dubský byl především sběratelem fotografií než samotným tvůrcem. Mezi snímky, které se dochovaly v rodinném archivu Dubských je ovšem řada snímků, u nichž se nepodařilo prokázat autora. Je dost možné, že jím byl právě hrabě Dubský. Už v úvodu tohoto medailonu jsem se zmínil o aristokratově členství ve vídeňském Camera Clubu. Šlechtic je podle dochovaných záznamů mezi řádnými členy uváděn v letech 1905 a 1907[6]. V klubové ročence z roku 1909 je už jen zmínka o jeho úmrtí. Oproti jiným členům se neúčastnil žádné výstavy, kterou pravidelně spolek pořádal. Nabízí se proto vysvětlení, že do spolku vstoupil jako příznivec fotografie a ne jako fotograf-tvůrce. To by však byl uváděn spíš jako přispěvatel klubu (Camera Club měl takových příznivců, které uváděl ve své ročence, desítky) a ne jako jeho klasický člen.

POZNÁMKY:

[1] **Šlechtický rod Dubských** – Starý český šlechtický rod, jehož původ se datuje od poloviny 14. století. Nejprve pocházeli z Třebomyslic, v 16. století však získali statek Dub a podle něj si upravili jméno. Ke známějším členům rodu patří Emanuel Dubský (1806 – 1881), který vykonával několik let funkci zemského hejtmana na Moravě. *(Petr Mašek: Modrá krev, Mladá fronta Praha 2003, s. 74)*

[2] Filip Suchomel, Marcela Suchomelová - Námořník deník Erwina Dubského, Moravská galerie, Brno 2006, str. 9

[3] Petr Mašek: Modrá krev, Mladá fronta Praha 2003, s. 74

[4] Filip Suchomel, Marcela Suchomelová - Námořník deník Erwina Dubského, Moravská galerie, Brno 2006, str. 11

[5] „Japonský fotograf Učida Kuiči požadoval již v roce 1874 za jeden snímek cenu 50 centů, to znamená, že celé album o 50 fotografiích vycházelo na 25 dolarů, což v té době rozhodně nebylo málo." *(Filip Suchomel, Marcela Suchomelová - Námořník deník Erwina Dubského, Moravská galerie, Brno 2006, str. 41)*

[6] Jahrbuch des Camera-Klubs in Wien 1907, str. 45

4.2 Karel Chotek

(28. 9. 1853 Velké Březno - 11. srpna 1926 Praha)

Šlechtická rodina Chotků[1] patřila v době narození Karla (Carla) Chotka k nejstarším aristokratickým rodům v českých zemích. Někteří představitelé rodiny zastávali v tehdejší monarchii vysoké státní funkce. Karel Chotek, dědeček šlechtice-fotografa, byl nejvyšším purkrabím v českých zemích. Významným diplomatem byl také prastrýc Bohuslav. V úřednických funkcí strávil několik let i Antonín Chotek (Karlův otec). Bylo proto logické, že syn půjde v jeho stopách.

Karel Chotek se narodil 28. září 1853 ve Velkém Březně. Vystudoval gymnázium v Litoměřicích a poté nastoupil na vídeňskou univerzitu, konkrétně na fakultu právní a politickou. Po jejím absolvování se dal na diplomacii. Kariéru ve státních službách ovšem po několika letech ukončil (důvodem byla smrt jeho otce v roce 1883) a dál již se staral hlavně o zámek ve Velkém Březně a pozemky, které k němu náležely.

Odchod z diplomacie poskytl šlechtici více času i na záliby. Kromě úsměvného zahrádkaření nebo členství v mnichovské geografické společnosti mezi ně také patřila právě fotografie. Není zcela jasné, kdy začal Karel Chotek fotografovat. Podle některých dochovaných snímků, na kterých jsou zachyceni především šlechticovi příbuzní, to bylo již před rokem 1885. V listopadu stejného roku si každopádně bere za manželku Adheleidu Adu Hohenlohe Langenburg a od té doby začíná fotografovat poměrně cílevědomě. Objektem jeho fotografického zájmu je tehdy pochopitelně jeho žena. Na snímcích z pozdější doby se pak dají především najít jeho děti: syn Karel a dcery Marie Antonieta a Ada.



5/ Manželka Adheleide s dcerami. Kolem roku 1891. Nesignováno.

Povědomí o tom, že šlechtic fotografoval, existovalo roky. Některé jeho snímky ostatně na chodbách velkobřezenského zámku dnes visí. V zámecké knihovně se dochovaly i specializované fotografické časopisy z přelomu devatenáctého a dvacátého století. Dlouho se však nevědělo, jak hodně se Karel Chotek o fotografii zajímal.

První doklad, že jeho snímky jsou mimořádně kvalitní, se objevil v roce 1999. Na půdě bývalé měšťanské školy ve Velkém Březně (Gross Priesen) byl tehdy

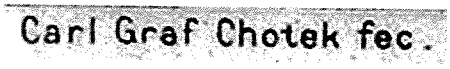
nalezen přístroj na promítání fotografií a především balíček se skleněnými negativy různých rozměrů. Jejich autorem byl jednoznačně Karel Chotek. Hlavní část díla Karla Chotka byla však objevena až o dva roky později – přesněji v lednu 2001 na zámečku Líčkov na Lounsku[2]. Několik objemných kufrů s fotografiemi se sem dostalo někdy kolem roku 1962, kdy se ze zámku ve Velkém Březně stala na čas pionýrská ubytovna. Památkáři naštěstí tehdy nechali odvést kufry s fotografiemi do Líčkova, který sice měl podobný pohnutý osud, snímky se však podařilo zachránit před záhubou.

V nalezených kufrech se dochovalo několik set snímků. Již při jejich zkoumání bylo ovšem jasné, že Karel Chotek je prokazatelně autorem jen několika desítek z nich. Obsah kufrů totiž tvořily i fotografické vizitky z různých evropských ateliérů. V pozůstalosti bylo také několik snímků od známějších autorů – například od Rudolfa Brunera-Dvořáka[3] nebo Jana Langhanse[4]. Karel Chotek naštěstí některé své fotografie signoval, případně je označil svou značkou, o které jsem se zmínil už v 4.2. Na některých fotografiích sice podpis či značka chyběl, bylo ovšem jasné, že jejich autorem je právě šlechtic Chotek. Na rubu měly totiž poznámky, které souvisely s textem na jiných podepsaných snímcích, a bylo jasné, že jde o záběry ze stejné série. Je to vidět například u cyklu, který vytvořil aristokrat na holanském pobřeží, kde fotografoval zdejší rybáře. Na záběrech je ovšem zároveň poznat, že šlechtic se občas potýkal s technickými omezením tehdejší fotografie. Fotografie vytvořené v protisvětle navíc ukazují, že v době, kdy je Karel Chotek pořízoval, zřejmě neměl fotoaparát takříkajíc úplně „v ruce".

6/ Typy signatur na snímcích zachovaných v pozůstalosti Karla Chotka.



Vyražený podpis. Objevuje se na nejstarších snímcích. Především u fotografií interiérů.



Signatura u snímků, které si nechal Karel Chotek vytisknout u vídeňské firmy Blechinger a Leykauf.



Dvě propletená písmena C. Šlechtic symbol používal hlavně v období kolem roku 1905.



Rukou psaný podpis. Objevuje na snímcích zpracovaných technikou uhlotisku nebo gumotisku.

Fotografickou tvorbu Karla Chotka lze shrnout následovně: Stejně jako dnešní fotoamatéři se nesoustředil na jediné konkrétní téma, ale snažil se postihnout řadu oblastí. Mezi dochovanými šlechticovými snímky tak lze najít krajinářské motivy z různých cest (nejvíce z rakouských Alp a také z výše zmíněného Holandska),

fotografie rodinných příslušníků i chudých lidí. Nejvyšší kvality dosahují právě cestopisné fotografie a některé až sociálně-dokumentární záběry. Na nich aristokrat často zachycoval život v okolí Velkého Března. Často také fotografoval převážně ženský personál svého zámku. Podobné záběry poskytují dobrý přehled o životě šlechty na sklonku rakousko-uherské ery.

Zájem o fotografii dokonce dovedl Karla Chotka k rozhodnutí vstoupit do Fotografické společnosti ve Vídni[5] a především do prestižního vídeňského Camera Clubu. Kdy se tak stalo, není bohužel jasné. Mezi členy je ovšem uváděn už v roce 1891, kdy spolek ještě používal staré jméno – Klub amatérských fotografů ve Vídni (Club der Amateur-Photographen in Wien). Ve sdružení zůstal aristokrat minimálně dalších třiadvacet let. Dokládají to ročenky, které spolek později přejmenovaný Camera Club Wien, vydával. Mezi členy je Karel Chotek zapsán také ve vydání z roku 1914[6].

Díky fotografickému spolku se šlechtic v letech 1890 až 1899 také zúčastnil minimálně třinácti skupinových výstav. Camera Club se snažil pořádat pravidelně prezentace svých členů a fotografie Karla Chotka mohli zájemci vidět nejen ve Vídni a v dalších rakouských městech, ale třeba i v Berlíně (1896) nebo Londýně (1891). V případě berlínské výstavy se jednalo skutečně o velkolepou expozici. Mezinárodní výstavy amatérské fotografie, která proběhla na podzim 1896, se totiž účastnilo na 400 vystavujících a jen pouze 16 z nich pocházelo z Rakouska – Uherska[7].

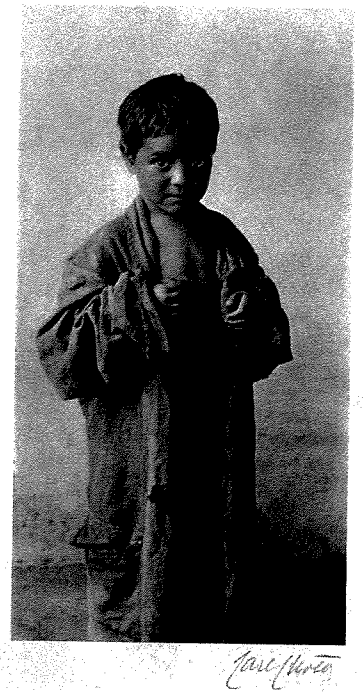


7/ Diplom ze čtvrté mezinárodní výstavy Společnosti na podporu amatérské fotografie v Hamburku (1896)

Aristokrat za své fotografie také získal několik diplomů. V pozůstalosti se zachovalo ocenění z roku 1896, které Karel Chotek obdržel na IV. mezinárodní

výstavě Společnosti pro podporu amatérské fotografie v Hamburku (Gesellschaft zur Förderung Amateur-Photographie[8]). Na stejné výstavě byl úspěšný i o dva roky později, jak dokládá další zachované písemné vyznamenání.

Ani ocenění, které Karel Chotek obdržel, ovšem nejsou automatickým potvrzením, že celá jeho tvorba byla skvělá. O fotografii se šlechtic zajímal dlouhé roky a teprve snímky z pozdější doby patří k těm povedenější. Záběry z počátků jeho fotografování jsou přece jenom především snímky rodinného charakteru bez větších uměleckých ambic, případně jde o statické záběry interiérů různých zámků, které patřily šlechtickým rodům spřáteleným s Chotkovými. Pro historiky jsou sice takové snímky velmi cenné, z pohledu fotografa se ovšem jedná o tuctové záběry.



8/ Žebrácký chlapec. Signováno Carl Chotek, nedatováno.

Teprve na na fotografiích lodí, moře a západů slunce, které vznikaly po roce 1900, je již poznat, že šlechtic je komponoval s mnohem větším citem. Navíc připomínají práce impresionistů, o kterých se tehdy víc hovořilo. Nedá se proto vyloučit, že šlechtic mohl být impresionistickými malíři ovlivněn. Nic na tom nemění ani fakt, že moře podobným způsobem fotografoval už 40 let před Karlem Chotkem známý francouzský fotograf Gustav Le Gray[9]. Na velmi vysoké úrovni jsou i fotografie, které Chotek vytvořil kolem let 1905. Oblíbil si tehdy techniku ušlechtilých tisků. Jako příklad lze uvést označený snímek malého chlapce. Takové záběry jsou srovnatelné s fotografiemi některých autorů, kteří dnes patří k uznávanám tvůrcům.

Karel Chotek zemřel 11. srpna 1926 v Praze, jen několik dnů před svými dvaasedmdesátými narozeninami. Z dochovaných materiálů vyplývá, že fotografovat přestal zhruba patnáct let před smrtí.

POZNÁMKY:

POZN. 1 šlechtický rod Chotků – První zmínky o rodu jsou ze 14. století. Po roce 1620 byli Chotkové pro účast ve stavovském povstání odsouzení ke ztrátě majetku. Členům rodu se ale opět podařilo získat dobré postavení mezi českou šlechtou. Někteří z nich dosáhli také vysokých státních funkcí. Václav Antonín Chotek se stal například v roce 1745 říšským hrabětem a zastával několik let post místodržícího v Čechách. Bohuslav Chotek (otec Žofie Chotkové) byl zase například vyslancem v Madridu, Bruselu a Drážďanech. I on byl místodržitelem v Čechách. *(Jan Halada: Lexikon české šlechty I., Akropolis 1994, str. 62 a 63)*

POZN. 2 „Zámek Líčkov vydal poklad - neznámé snímky Karla Chotka", Mladá fronta DNES, příloha Severní Čechy, 6.4.2002, str. 1

POZN. 3 Rudolf Bruner-Dvořák (2. 7. 1864 - 30. 10. 1921) - Jeden z průkopníků zpravodajské a žurnalistické fotografie v českých zemích, neomezoval se ale jen na Čechy. Cestoval i do ostatních evropských států. Od roku 1893 dvorní fotograf následníka trůnu Františka Ferdinanda d´Este. *(Petr Balajka a kol.: Encyklopedie českých a slovenských fotografů, Asco Praha 1993, str. 44)*

POZN. 4 Jan Langhans (9. 7. 1851 - 22. 3. 1928) - Majitel jednoho z nejvýznamnějších fotoateliérů v Čechách. Nejprve provozoval ateliér v Jindřichově Hradci, od roku 1892 v Praze. Později zřídil filiálky v Plzni, v Hradci Králové a Náchodě. Věnoval se především portrétní fotografii. Člen Fotografické společnosti ve Vídni. *(Petr Balajka a kol.: Encyklopedie českých a slovenských fotografů, Asco 1993, str. 205)*

POZN. 5 Zmínka o tom je v „Kalender für Photographie und verwandte Fächer", ročník 1894

POZN. 6 Jahrbuch des Camera-Klubs in Wien 1914, str. 9-18

POZN. 7 Wiener Photographische Blätter, 1896, str. 218 a Photographische Correspondenz, 1896, str. 476

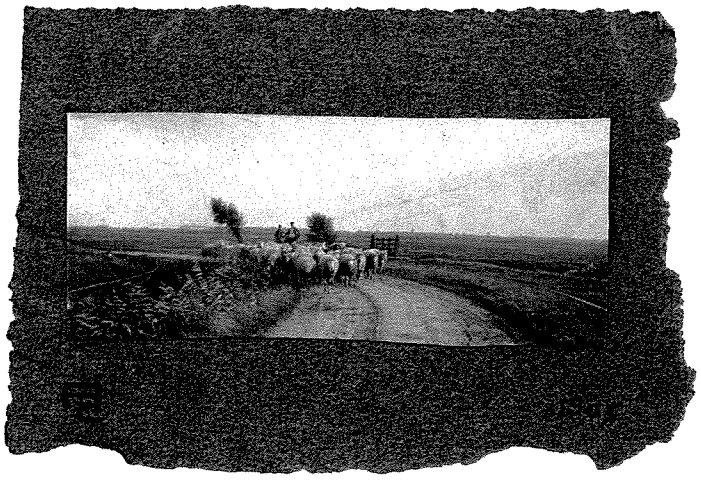
POZN. 8 Společnost pro podporu amatérské fotografie v Hamburku (Gesellschaft zur Förderung Amateur-Photographie) - Organizace založená v roce 1893 hamburským obchodníkem Ernstem Wilhelmem Juhlem (1850 - 1915). On sám nefotografoval, byl především fanouškem fotografie, mecenášem a organizátorem výstav. Do roku 1903 uspořádala společnost celkem deset mezinárodních výstav. První výstava se konala v hamburské Kunsthale v roce 1893 a vystavovalo na ní 458 autorů. Na expozici bylo k vidění úctihodných 6 000 snímků. *(z textu k výstavě „Umělecká fotografie okolo roku 1900 v Německu", Galerie Profil, Bratislava, květen 2000, převzato ze stránky www.fotofo.sk/profil)*

POZN. 9 Gustav Le Gray (30. 8. 1820 - 29. 7. 1882) - Francouzský fotograf, který se specializoval na náladové záběry moře. Jeho fotografie připomínaly malby anglického malíře Williama Turnera nebo díla pozdějších impresionistů. *(Informatorium č. 3, Mladá fronta Praha 1984, str. 65)*

4.3 Adheleide Chotková

(3. 11. 1864 Praha – 10. 2. 1937 Velké Březno)

Je velmi pravděpodobné, že fotografickou kameru brala občas do ruky i manželka Karla Chotka Adheleide (rozená Hohenlohe-Langenburg). Nebyla sice členem žádného fotografického klubu, přesto také jí fotografie zřejmě učarovala. A stejně tak je více než možné, že jí k tomu přivedla záliba jejího muže. To, že i ona fotografovala pomocí malé příruční kamery, však dosvědčuje bohužel jen několik málo snímků. Byly mezi záběry, které se podařilo najít společně s dílem jejího manžela. Od fotografií, jejichž autorem byl prokazatelně Karel Chotek, se její snímky poměrně dost odlišují. Ve všech případech se jedná téměř o malé kontaktní zvětšeniny, případně výřezy z nich. Fotografie jsou nalepeny (někdy i ve dvojici) na modrošedé paspartě a jsou označeny symbolem propletených písmen AC.



9/ Ovce na cestě. AC 1905

Někdy je na nich graficky ztvárněno jméno A. Chotek. Dochované fotografie je možné označit jako momentky z různých cest. S jednou z jejích zahraničních výprav se mimochodem pojí nepříliš veselá historka. Karel Chotek chtěl na počest své novomanželky přestavit zámek ve Velkém Březně. Přestavba začala v roce 1885, Adheleida Chotková ale krátce na to odcestovala na dovolenou do jižní Francie a v Monte Carlu prohrála velkou část rodinného jmění v místním kasínu. Rekonstrukce zámku se kvůli tomu protáhla na pětadvacet let[1].



10/ Symbol písmen AC. Jde zřejmě o grafický podpis Karlovy manželky Adheleide. Je tak označeno několik snímků malého formátu na šedomodré paspartě.

Pro upřesnění dodávám, že neexistuje stoprocentní jistota, že autorem snímků je právě Adheleide Chotková. Stejně tak je možné, že tím, kdo mačkal spoušť, byla její mladší dcera Ada. Na druhou stranu té bylo v roce 1905 pouze patnáct let. Později se po vzoru své tety Olgy nikdy neprovdala a vstoupila do církevního řádu. Jako zakladatelka Kongregace sester Nejsvětější Eucharistie zemřela v roce 1939.

V dochovaném Rodinném archivu Chotků, který je uložený ve Státním oblastním archivu v Praze – Chodově, se bohužel nedochovala žádná zmínka, která by nejasnosti okolo snímků označených iniciálou AC vysvětlila.

POZNÁMKY:

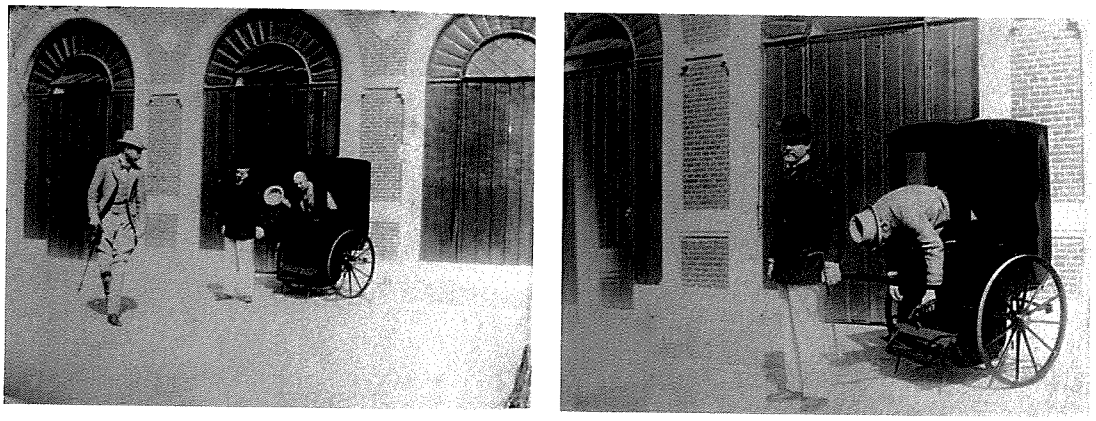
[1] http://www.zamek-vbrezno.cz/VB_cz.pdf

4.4 Žofie Chotková

(1. 3. 1868 Stuttgart - 28. 6. 1914 Sarajevo)

Proslavil ji především sňatek s Františkem Ferdinandem d`Este[1], který ji nakonec stál život. V kapitole o Karlu Chotkovi, jejím bratranci, jsem se zmínil, že Chotkovi patřili ke starým rodům v českých zemích. Členové rodiny byli zároveň čelními diplomaty a vysokými státními úředníky. Otcem Žofie (Sophie) Chotkové byl Bohuslav Chotek, místodržící Království českého. I tak nebyla dost urozená, aby její sňatek s následovníkem trůnu nezůstal bez následků. Nejenže na jejich svatbu, která se konala 1. července 1900 v Zákupech na Českolipsku, nepřijel nikdo z císařského dvora, pro budoucího císaře Františka Ferdinanda nerovný svazek znamenal, že jeho potomci neměli nárok na císařský trůn.

Fotografovat začala Žofie Chotková již dávno před svou svatbou. Na zámku Konopiště, kde později s manželem často pobývala, se dochovalo album nadepsané Eigene Aufnahmen (Vlastní snímky) z let 1891-92. V té doby byla dvorní dámou arcivévodkyně Isabely[2] a společně s ní pobývala v Bratislavě. Ze stejné doby pochází i fotografie, na kterých je Žofie Chotková zachycena spolu se svými třemi sestrami při pózování s pomůckami pro práci v temné komoře. Je možné, že šlechtičnu k fotografování přivedl bratranec Karel Chotek, se kterým si byla velmi blízká. Stejně tak na ni však mohla mít vliv také arcivévodkyně Isabela, která byla sama aktivní amatérskou fotografkou. Na výstavě amatérské fotografie, která se konala v roce 1893 v Salcburku, dokonce vystavovala arcivévodkyně 24 svých snímků. Pozornost podle recenze v časopise Photographische Rundschau na výstavě vzbudily pozornost její momentky z rodinného prostředí[3].



11, 12/ Žertovné momentky. Nesignováno a nedatováno. Snímky jsou uloženy na Státním zámku Konopiště.

Podobné snímky vytvářela i Žofie Chotková. Podle několika dochovaných fotografií používala malý příruční fotoaparát a s jeho pomocí zachycovala téměř vše, co ji zaujalo. Ze záběrů je jasné, že si příliš nedělala starosti kvůli technické

kvalitě fotografií. Některé záběry jsou nakřivo a obsahují další chyby v kompozici, jiné jsou špatně exponované. Pro šlechtičnu byl ovšem fotoaparát především nástrojem sloužícím k vytváření jakéhosi deníku. Zároveň se přitom velmi dobře bavila, jak naznačují některé záběry s nádechem ironie a nadsázky. *„Kouzlo jejích snímků pramení samozřejmě i z jejího postavení a role manžela, ale je i ve způsobu, jakým spontánně, citlivě a chytře fotografovala,"* uvádí o fotografiích šlechtičny Pavel Scheufler[4].

Z citace vyplývá, že šlechtična nepřestala fotografovat ani po svém sňatku s následovníkem trůnu. Bylo tomu spíš naopak. Manželé hodně cestovali a Žofie Chotková (po sňatku mohla používat titul kněžna z Hohenbergu a později vévodkyně z Hohenbergu) měla podle dochovaných fotografií svou kameru při sobě. Dokládají to alba z let 1903 až 1905 a poté z roku 1907 a 1910. Jestli fotografovala i v dalších letech, které ji ještě zbývaly do konce života, není bohužel jasné, důkazy na to neexistují. Žofie Chotková zemřela 28. června 1914 v Sarajevu při atentátu, který na ni a jejího manžela připravila skupina srbských nacionalistů v čele s Gavrilo Principem. Atentát se stal záminkou pro vyvolání první světové války.

POZNÁMKY:

[1] **František Ferdinand d`Este** (18. prosince 1863 – 28. června 1914) – Synovec císaře Františka Josefa I. a následovník rakousko-uherského trůnu. Je považován za zastánce konzervativní aristokracie, odmítal demokratické reformy v Rakousku – Uhersku. Po roce 1900 měl silnou pozici díky svému vlivu v armádě. I kvůli tomu se stal Sarajevský atentát záminkou pro rozpoutání I. světové války. *(http://www.franzferdinand.cz/cz/Frantisek-Ferdinand)*

[2] **Arcivévodkyně Isabela** (27. února 1856 - 5. září 1931) – Manželka arcivévody Friedricha Rakouského. Byla nadšenou fotografkou, na přelomu 19. a 20. století se zúčastnila minimálně 3 skupinových výstav. Fotografovala především krajinky a momentky ze svého okolí. Žofie Chotková byla její dvorní dámou. Právě Isabella však vyvolala skandál, když zjistila, že následovník trůnu František Ferdinand d´Este se neuchází o její dceru, ale o hraběnku Chotkovou. *(http://alt.albertina.at/d/fotobibl/einstieg.htm, Brigitte Hamannová: Habsburkové, životopisná encyklopedie, Nakladatelství Brána, Praha 2001, str. 167-168)*

[3] Photographische Rundschau, 1893, str. 313-318, 348-352

[4] http://www.scheufler.cz/Fotografove/Chotkova-Zofie-Sophie-vevodkyne-z-Hohenbergu/scheufler-fotograf.html?photographer_id=93, Pavel Scheufler: Osobnosti fotografie v českých zemích 1839 – 1918, Nakladatelství AMU, Praha 2008 (v tisku)

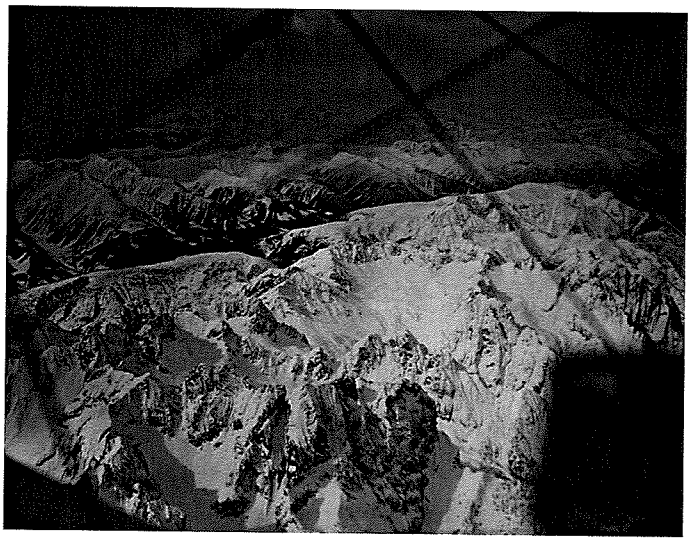
4.5 Ulrich Kinsky

(15. srpna 1893 Choceň – 19. prosince 1938 Vídeň)

Šlechtickou rodinu Kinských[1], přesněji řečeno její knížecí linii, „proslavily" na přelomu tisíciletí především desítky restitučních sporů. O vrácení majetku, který byl této linii zabaven na základě Benešových dekretů, zažádal syn Ulricha (Oldřicha) Kinského František. Přitom právě kvůli aktivitám Ulricha Kinského došlo po roce 1945 k zabavení majetku rodiny. Byl aktivním příznivcem anšlusu Rakouska, osobně také vítal Adolfa Hitlera, když v roce 1938 navštívil tehdy už zabrané severočeské pohraničí. Krátce na to ovšem šlechtic ve Vídni zemřel.

Na stopu Ulricha Kinského jako fotografa mě přivedly dva záznamy v databázi rakouského muzea Albertina. Nejprve ovšem nebylo vůbec jasné, ve kterých letech přesně šlechtic fotografoval. Jeden ze záznamu se totiž týkal časopisu, který vydával Německý alpský spolek. (Deustchen Alpenvereins). V čísle 54 z roku 1940 totiž vedení spolku otisklo i leteckou fotografii s názvem *„Sonnblick-Observatorium, Fliegeraufnahme"*[2].Jejím autorem byl právě Ulrich Kinský. Druhý záznam se týkal knihy „Let kolem Rakouska", která vyšla ve Štýrském Hradci v roce 1937 a obsahovala 52 fotografií. Šlechtic měl v knize dvě letecké fotografie: Grossglockneru a Kärntenu[3].

Další informace o Kinském – fotografovi se mi ovšem najít nepodařilo. Neobsahoval je ani rodinný archiv Kinských, který je uložen v děčínské pobočce Státního oblastního archivu Litoměřice. Pozůstalost po Ulrichovi Kinském navíc v tuzemských archivech ani není. Pravděpodobně je ve Vídni.



13/ Pohled z letadla. Uloženo v Státním Oblastním archivu, pobočka Děčín.

Víc štěstí jsem měl při prohledávání rodinného archivu Clary – Aldringenů, kteří se s Kinskými přátelili. V jednom z dochovaných alb bylo i několik leteckých fotografií. Zároveň u nich bylo uvedeno, že jejich autorem je Ulrich Kinský a rok vzniku 1917. Nejde o zvlášť technicky dokonalé snímky, některé jsou neostré a na dalších je vidět část letadla, které Kinský pilotoval. U všech záběrů jsou i popisky, které upřesňují, co na

fotografiích je. Jde o snímky z tyrolských Alp. Jiné informace ovšem album neobsahuje.

Kdy Kinský začal fotografovat, případně kdy s fotografií skončil, bohužel není jasné. Prokazatelné pouze je, že tento koníček spojil i se svou zálibou v létání. Mezi fotografujícími šlechtici ovšem díky tomu zastává ojedinělou pozici – nikdo z nich se o leteckou fotografii nezajímal.

POZNÁMKY:

[1] **Šlechtický rod Kinských** - Jméno rodu vzniklo z původního jména Wchynský – podle tvrze Vchynice na Litoměřicku. První zmínky o něm pochází už z počátku 13. století. Příslušníci rodiny v průběhu následujících staletí zastávali důležité státní funkce, zároveň podporovali vědu i umění. Ulrich (Oldřich) Kinský pochází z knížecí linie rodu. *(Petr Mašek: Modrá krev, Mladá fronta Praha 2003, str. 129 - 132)*

[2] Heinrich Einspinner, Flüge über Österreich, Mit 52 Bildern, Graz: Leykam 1937

[3] „Sonnblick-Observatorium, Fliegeraufnahme". Zeitschrift des Deutschen Alpenvereins, 1940, *Taf.* 54

4.6 Raimund Stillfried Rathenicz

(6. srpna 1839 Chomutov – 12. srpna 1911 Vídeň)

Chomutovský rodák[1] zastává mezi fotografujícími šlechtici výjimečné místo. Jako jediný z těch, o kterých se ve své práci rozepisuji, se totiž fotografií živil. Zároveň se pro něj skvěle hodí označení dobrodruh. Během svého života hodně cestoval, navštívil například Peru nebo Sibiř. V letech 1865 až 1867 doprovázel rakouského císaře Maxmiliána při jeho cestě do Mexika. Zastával zde pozici důstojníka v Maxmiliánových dobrovolných jednotkách. Ještě předtím navštívil Čínu a několik let žil v Japonsku. Této kapitole jeho života se však budu věnovat o několik řádek níže.

Jitka Sedlářová ve článku otištěném v publikaci Památková péče na Moravě 8/2004 uvádí, že šlechtic absolvoval někdy po roce 1863 umělecké školení u terstského malíře Bernharda Fiedlera a poté se učil i u J. M. Saisera[2] v Linci. *„Naučil se zde zřejmě i fotografovat,"* dodává Sedlářová[3]. Něco podobného nebylo v té době ničím výjimečným. Řada malířů odložila po objevení a rozšíření fotografie štětec a naučila se zacházet s fotoaparátem. Především pro miniaturisty to byla otázka existenčního přežití.

Ale zpět k baronu Ratheniczovi (občas uváděn jako Rathenitz, Rattonitz). Do Japonska se aristokrat dostal poprvé v roce 1863 a strávil zde dva roky. Po mexickém intermezzu se do Země vycházejícího slunce vrátil v roce 1868. Nejprve pracoval na pruském velvyslanectví, později pomáhal navázat první kontakty mezi Japonskem a Rakouskem – Uherskem. Ve stejné době procházela fotografie bouřlivým rozvojem a netýkalo se to jen Evropy či severní Ameriky. *„Pod vlivem úspěchů rychle se rozvíjejícího nového obchodního odvětví – fotografie, se rozhodl sám zkusit štěstí jako fotograf a již v roce 1871 otevřel vlastní studio Stillfried and Company v Jokohamě,"* uvádí v publikaci Námořní deník Erwina Dubského její autoři Filip a Marcela Suchomelovi[4]. Šlechtici Dubském jsem se už víc už věnoval v kapitole 4.1.



14/ Vizitka s označením Stillfriedova ateliéru.

Obchody se šlechtici skvěle dařily. Postupně svůj ateliér zvětšoval, v roce 1873 přijal za společníka Hermana Andersena a firma proto změnila název na „Stillfried and Andersen." O tři roky později si dokonce mohl dovolit koupit studio dalšího fotografa ze západní Evropy, Itala Felice Beata[5]. Nákup

dokázal Rathenicz dokonale využít. Stal se totiž majitelem Beatových negativů a z nich nově vyvolané fotografie následně prodával pod svým jménem. Ovšem neudělal tím nic, co by tehdy nebylo obvyklé. Stejně se zachovali i fotografové, kteří po Ratheniczově odchodu z Japonska koupili zase jeho negativy. Pro upřesnění – šlechtic své studio opustil v roce 1881, ateliér pak na čtyři roky převzal jeho bratr Franz, od nějž poté prosperující podnik odkoupil fotograf Adolfo Farsari[6].

Skutečnost, že byl baron Rathenicz v Japonsku mimořádně úspěšný, potvrzuje také skutečnost, že byl v roce 1878 jmenován profesorem fotografického oddělení císařské tiskárny v Tokiu[7]. Šlechtic navíc bral v Japonsku i malířské zakázky. Na přání japonského císaře namaloval v roce 1877 rozměrnou krajinářskou studii „Fusijama". Jako malíř pracoval také pro thajského krále[8].

Vraťme se však ke šlechticovým fotografiím. Ještě před jejich hodnocením bych se chtěl zastavit u fotografické zakázky, kterou Stillfried získal několik let po svém návratu z Japonska zpět do Evropy. S posuzováním aristokratova díla totiž následující historka poměrně dost souvisí. V roce 1888 se konaly v celém Rakousku – Uhersku velkolepé oslavy 40. výročí vlády císaře Františka Josefa I. Panovníkovi se rozhodli vzdát hold i šlechtici žijící na území Moravy. Rozhodli se proto vytvořit pro vladaře fotografické album svých sídel. Již tehdy se jednalo o unikátní projekt, který ovšem od samého začátku provázely značné potíže. Vydání alba nazvaného Moravské hrady a zámky (Burgen und Schlösser Mährens) dostal na starost architekt a tehdejší ředitel Moravského uměleckoprůmyslového muzea v Brně August Prokop. Uvědomoval si, že na vydání kolekce, která by obsahovala osm desítek fotografií, je velmi málo času. Původně se totiž předpokládalo, že křest alba se odehraje 7. října 1888 v den zahájení Jubilejní císařské výstavy. Na vytvoření souboru se přitom šlechtici dohodli teprve v červnu stejného roku. Prokop proto navrhoval, jak uvádí Jitka Sedlářová, aby na albu pracovali minimálně čtyři fotografové. O projektu se však dozvěděl Raimund Stillfried – Rathenicz a díky svým konexím a postavení lukrativní zakázku získal. Aristokrat organizátory ujišťoval, že celou práci je schopen zvládnout sám a pouze on je v celém Rakousku schopen vyfotografovat exteriéry a interiéry jednotlivých zámků. Bylo to smělé tvrzení, nicméně baron Rathenicz se v tu dobu mohl opřít o podobnou zakázku. V roce 1886 totiž už pracoval na dokumentaci interiérů císařských rezidencí a zámků v Rakousku.

Moravské album se ale přes šlechticovy zkušenosti podařilo vydat až pět měsíců po plánovaném termínu. Rathenicz podle všeho podcenil náročnost celé akce. Část fotografií, které pořídil, byla nepoužitelná a hlavní organizátor projektu August Prokop na to šlechtice opakovaně upozorňoval. Sedlářová ve svém článku cituje z jednoho z Prokopových dopisů, který adresoval hraběti Vladimírovi Mitrovskému:

„Baron Stillfried byl nám doporučen tak vřele, a on sám se uvedl tak energeticky a výmluvně, že ho bylo těžké odmítnout. Slíbil písemně dodat to nejlepší a nejdokonalejší, co lze nalézt na vrcholu současného fotografického umění. Bral jako urážku, měl-li být srovnáván on fotograf baron Stillfried s ostatními fotografy."[9] Jenže předložené fotografie tak skvělé, jak Rathenicz sliboval, rozhodně nebyly. Prokop také proto svůj dopis ukončil slovy: *„Shrnuto – předložená práce je zcela průměrná, něco je lepší, hodně je toho ale špatného. Chybí jí pečlivost, pochopení účelu, smysl pro detail, láska."*

Dostávám se tak k hodnocení šlechticových fotografií. Pokud se jedná o snímky ze souboru moravských hradů a zámků, je jasné, že ne všechny fotografie jsou perfektní. Podle všeho bojoval baron Rathenicz s časem. Některé záběry proto pořizoval za nevhodných světelných podmínek. Ani některé kompozice nejsou příliš vhodně vybrané. Otázkou navíc zůstává, zda měl šlechtic dobré vybavení. Fotografie do alba nicméně vytiskla technikou světlotisku tehdy uznávaná (zároveň velmi drahá) drážďanská firma Römmler & Jonas. Na druhou stranu vyfotografovat tolik objektů během velmi krátké doby, představovalo dost ojedinělý počin. Celý soubor měl navíc již v době svého vzniku unikátní dokumentační hodnotu a ta se nesnížila ani víc něž sto letech od jeho vzniku.



15/ Dvě ženy.

Obdobně se dá hovořit i o Ratheniczových snímcích, které do Evropy přivezl výše zmíněný šlechtic Erwin Dubský. Fotografie se zachovaly na zámku v Lysicích. Jde o záběry z Ratheniczova „japonského období." V rámci České republiky se jedná o unikátní soubor, který obsahuje jak krajinářské záběry, tak fotografie lidí. Filip a Marcela Suchomelovi uvádějí, že především u portérů byl šlechtic ovlivněn předchozím studiem malířství. Snímky postav navíc „obohacoval" různými dekoracemi, případně vlastnoručně malovaným pozadím a zároveň je často koloroval. *„Některá aranžmá navíc nezapřou jeho školení v tradiční realistické evropské malbě. Jsou v nich prvky rokokové hravosti a lascivnosti, někdy přecházející až ke smutné reálnosti."*

Ke krajinářským snímkům Suchomelovi uvádějí následující: *„Stillfried nabídl odběratelům i pohledy na místa, kam do té doby nevstoupil žádný cizinec."*[10]

Aristokrat ale vedle toho během svého působení v říši vycházejícího slunce pořídil také řadu aktů. Některé byly velmi odvážné, zobrazovaly i dvě navzájem dotýkající se nahé ženy. Své modelky nacházel především mezi prostitutkami. Stillfied dobře věděl, proč takové snímky vytvářet. O lechtivé fotografie byl mezi kupci obrovský zájem. Nicméně to nemění nic na tom, že pořizování aktů v 80. letech předminulého století nebylo nic obvyklého.

Šlechticovy fotografie z doby, kdy úspěšně provozoval svůj ateliér v Jokohamě, jsou ostatně velmi ceněny i v zahraničí dodnes. Několik snímků má ve svých archivech také Metropolitní muzeum v New Yorku (jde o album z roku 1872) a podařilo se mi najít zmínky o tom, že aristokratovy fotografie byly draženy v londýnské aukční síni Sotheby´s[11]. O rok později byl na aukcí u vídeňské aukční síni Dorotheum nabízen snímek bambusového lesa („Bambus Dickicht in Homaco bei Yokohama", fotografie je datovaná rokem 1875[12].)

Bohužel se již nepodařilo zjistit, zda a za kolik byly šlechticovy snímky prodány. Odhad je ovšem možně udělat si díky aukcím, které fungují na internetu. Společnost Artprice.com nabízela v roce 2005 album s padesátkou kolorovaných snímků od Stillfrieda – Rathenicze za 4600 dolarů[13]. Na aukčních stránkách nizozemské společnosti Burhersdijk & Niermans bylo ve stejném roce možné koupit album se 45 snímky (z toho 23 kolorovaných) za 4500 eur[14].

Z dochovaných archiválií vyplývá, že šlechtic se cíleně snažil budovat svou pověst úspěšného profesionálního fotografa. Už během svého života se zúčastnil mnoha skupinových výstav. Mezi ty významnější patří například Světová výstava, která se uskutečnila v roce 1876 ve Philadelfii. Šlechtic zde vystavoval krajinky a žánrové záběry z Japonska. Výstavy, která měla byla veřejnosti představena i ve Vídni a Paříži, se kromě něj zúčastnilo pouze dalších dvanáct rakouských fotografů. V roce 1884 měl aristokrat rozsáhlou samostatnou výstavu v rakouském Umělecko průmyslovém muzeu ve Vídni. Kromě asi 400 fotografií z Japonska, Thajska a východní Sibiře na ní umístil Rathenicz i své kresby a akvarely[15].

Od roku 1872 byl šlechtic členem Fotografické společnosti ve Vídni. Od spolku v roce 1876 obdržel Voigtländerovu medaily. Bylo to ocenění za dokumentářní fotografie z Číny[16]. O rok dřív, přesně 15. dubna 1875 byl jmenován císařsko-královským dvorním fotografem. Ve stejné době mu také vyšlo několik článků v odborných časopisech. Pro vydání Photographische Correspondenz v roce 1876 například zpracoval pojednání o retušování negativů[17].

O tvorbě Stillfrieda – Rathenicze se v zahraničí ví už delší dobu. Například australský historik Luke Garland publikoval rozsáhlý text o šlechticově životě v roce

2001[18]. Pro Garlanda ostatně představuje aristokrat hlavní téma svého bádání. O šlechticovi se ale zmiňují také další zahraniční autoři. Historik a sběratel Terry Bennett v loni vydané publikaci, která se věnuje dějinám fotorafie v Japonsku, dokonce označil barona Rathenicze za jednoho z nejvýznamnějších fotografů říše vycházejícího slunce v 19. století[19]. Aristokratovy fotografie byly v minulých letech navíc v zahraničí opakovaně vystavovány. Je proto s podivem, že Raimund Stillfried Rathenicz chybí v encyklopediích a dalších publikacích, které se týkají historie fotografie v českých zemích.

POZNÁMKY:

[1] **Šlechtický rod Stillfriedů - Ratheniczů** - První zmínky o rodu jsou ze 14. století. Někteří historici rodinu označují za česko-slezskou, jiní za pruskou. V 15. století sloužili členové rodu Jiřímu z Poděbrad. *(Petr Mašek: Modrá krev, Mladá fronta Praha 2003, str. 273)*

[2] **Bernhard Fiedler** (23. 11. 1816 Berlín - 28. 3. 1904 Terst) – Německý malíř. Hodně cestoval. Na pozvání belgického krále Leopolda II. například navštívil Egypt, Sýrii, Palestinu a dalších země. Je autorem řady kreseb a maleb inspirovaných cestami. Životopisná data J. M. Saisera se nepodařilo najít. *(http://de.wikipedia.org/wiki/Bernhard_Fiedler)*

[3] Jitka Sedlářová, August Prokop – Moravské hrady a zámky (příběh jednoho souboru fotografií), Památková péče na Moravě 8/2004, str. 127

[4] Filip Suchomel, Marcela Suchomelová - Námořník deník Erwina Dubského, Moravská galerie Brno, 2006, str. 37

[5] **Felice Beato** (asi 1834 ? – asi 1906 ?) - Italský fotograf, jeden z průkopníků fotografie v Japonsku. Už v polovině 50. let 19. století dokumentoval krymskou válku, byl pomocníkem anglického fotografa Jamese Robertsona. Později fotografoval i další konflikty. Díky svým zkušenostem se stal v roce 1864 japonským válečným dokumentátorem. Následně začal v Japonsku fotografovat především krajinu. Ovlivnil celou řadu fotografů, kteří poté v zemi vycházejícího slunce působili. *(Filip Suchomel, Marcela Suchomelová - Námořník deník Erwina Dubského, Moravská galerie Brno, 2006, str. 36)*

[6] **Adolf Farsari** (11. 2. 1841 ? – 7. 2. 1898 ?) – Poslední významný západní fotograf v Japonsku. Prožil zde 17 let. Po roce 1885 se stal nejvýznamnějším producentem fotografických alb pro zájemce ze zahraničí. Narodil se v Itálii. *(Filip Suchomel, Marcela Suchomelová - Námořník deník Erwina Dubského, Moravská galerie Brno, 2006, str. 38 a http://en.wikipedia.org/wiki/Adolfo_Farsari)*

[7] Photographische Correspondenz, 1879, str. 139.

[8] Deutsch-Österreichisches Künstler- und Schriftsteller-Lexikon, sešit č. 1: „Životopisy vídeňských umělců" (Biographien der Wiener Künstler und Schriftsteller) 1902, str. 112-113

[9] Jitka Sedlářová, August Prokop – Moravské hrady a zámky (příběh jednoho souboru fotografií), Památková péče na Moravě 8/2004, str. 99, 100 a 105

[10] Filip Suchomel, Marcela Suchomelová - Námořník deník Erwina Dubského, Moravská galerie Brno, 2006, str. 38

[11] Sotheby's, katalog k aukci konané 2. května 1997, číslo 338

[12] Dorotheum, katalog k aukci konané 12. listopadu 1998, číslo 17

[13] http://web.artprice.com

[14] Burgerdijk & Niermans (založeno 1894) - http://www.b-n nl

[15] Photographische Notizen, 1884, str. 12

[16] Photographische Correspondenz, 1876, str. 6

[17] Photographische Correspondenz, 1876, str. 187-188

[18] Luke Gartlan - „A chronology of Baron Raimund von Stillfried-Ratenicz (1839 – 1911)", kapitola knihy Johna Clarka: „Japanese Exchanges in Art 1850s to 1930s with Britain, continental Europe, and the USA." Sydney 2001, str. 121-188

[19] Terry Bennett: Photography in Japan 1853 – 1912, Tuttle Publishing, Vermont 2006, str. 133 – 141

4.7 Heinrich Wawra von Fernsee

2. 2. 1831 Brno - 26. 5. 1887 Baden

Brněnský rodák Heinrich Wawra (Jindřich Vávra) se od šlechticů – fotografů, o kterých píši v této práci, odlišuje hned ve dvou věcech. Vůbec totiž nepochází ze starého šlechtického rodu, do rytířského stavu byl povýšel až ve svých jedenačtyřiceti letech. A k fotografii ho navíc nepřivedla touha zaznamenávat svou rodinu a přátele, což byl rozhodující motiv u řady fotografujících aristokratů. Wawra naopak začal používat fotoaparát z pragmatických důvodů, jako cestovatel a botanik si prostě potřeboval dokumentovat své výzkumy a objevy. *„Z domovského Terstu vykonal osm větších plaveb a při každém zakotvení plavidel v přístavu a v jeho okolí pilně katalogizoval každou rostlinu. Jeho precizní zpracování sbírek je navíc natolik exaktní, že u každé nalezené rostliny označoval naleziště v podrobné mapce a okolí nálezu i fotografoval,"* píší o Wawrovi historici Filip a Marcela Suchomelovi[1].

Badatelský zájem a šlechtický titul v případě Heinricha Wawry spolu úzce souvisí. Wawra byl do rytířského stavu povýšen 6. března 1872 právě díky svým objevitelským úspěchům. Získal možnost užívat přídomek „von Fernsee" (z Dalekých moří). Ze stejného důvodu obdržel i jiná ocenění – například řád Františka Josefa, brazilský řád Růže nebo mexický řád Quadelup.

Podívejme se podrobněji na život Heinricha Wawry, protože jde o velmi dobrý příklad, jak se konkrétní člověk vyšvihl z chudých poměrů mezi uznávané vědce a badatele své doby. Wawra se narodil v rodině mlynáře a po ukončení středoškolských studií (zkoušku na gymnáziu v Brně úspěšně složil v roce 1848), nastoupil na univerzitu ve Vídni. Studoval zde lékařství a v roce 1855 získal diplom doktor lékařství, ke kterému o tři roky přidal diplom doktor chirurgie. Díky studiím se zároveň již v roce 1855 stal vrchním lékařem rakouského válečného námořnictva.

Historik Pavel Scheufler na svých internetových stránkách označuje Wawru za nejstaršího doleženého fotografujícího cestovale v českých zemích. Odkazuje se na údaje o tom, že Wawra sloužil jako lékař v letech 1857 až 1858 na korvetě Carolina, která podnikla expedici v jižním Atlantiku. Scheufler uvádí, že na této cestě brněnský rodák fotografoval technikou daguerrotypie[2]. Během následujících let se Wawra účastnil dalších mořských výprav. Doprovázel třeba v roce 1864 císaře Maxmiliána při jeho plavbě do Mexika.

Byl i v řadě jiných cest, kterých se účastnili čelní představitelé tehdy předních aristokratických rodů. Cestu kolem světa podnikl v letech 1872 až 1873 jako doprovod princů Filipa a Augusta Sasko-Kobursko-Gothských. I při této cestě pravděpodobně fotografoval. Stoprocentně jisté to však není. Wawrovy negativy

totiž nejsou od 70. let minulého století podle Scheuflera k nalezení.

POZNÁMKY:

[1] Filip Suchomel, Marcela Suchomelová - Námořník deník Erwina Dubského, Moravská galerie Brno, 2006, str. 27

[2] „Od 30. 4. 1857 do 16. 5. 1858 sloužil na korvetě Carolina, která měla za úkol doprovodit fregatu Novara v počáteční fázi její plavby kolem světa a posléze vykonat samostatnou expedici v jižním Atlantiku. Na této cestě již prokazatelně fotografoval. Podle Skopce (viz R. Skopec: Naši fotografové v exotických krajích. RF 1973, č.1, s.13) bez uvedeného bližšího pramene jej již do daguerrotypie zasvětil Bedřich Franz." (*www.scheufler.cz)*

4.8 Ostatní šlechtici – fotografové

V úvodu této kapitoly jsem uvedl, že v ní více prostoru věnuji těm šlechticům – fotografům, o nichž se mi podařilo získat větší množství informací. Rozhodně to však neznamená, že v této souhrnné podkapitole by byli pouze aristokraté, kteří se o fotografii zajímali jen okrajově – jinými slovy nejsou tak důležití. Naopak, i v této kapitole je několik jmen šlechticů, kteří byli členy různých fotografických spolků a účastnili se výstav. Bohužel se mi však o nich nepodařilo nashromáždit víc informací, například kvůli tomu, že jejich pozůstalost není v českých archivech k dispozici. Do této kapitoly jsem také zařadil ty, u kterých není stoprocentně jisté, že fotografovali, přestože o tom existují určité indicie.



16/ Na Konopišti 1905. Momentka zřejmě od Rudolfa Brunera Dvořáka. Uprostřed sedí Žofie Chotková, nad ní stojí její manžel František Ferdinand d´Este. Muž z fotoaparátem je český místodržící František Thun. Snímek je uložen ve Státním oblastním archivu v Litoměřicích, pobočka Děčín.

• • •

Ernestine Auersperg (?)

Je uváděna mezi vystavujícími na expozici amatérské fotografie, která se uskutečnila v roce 1893 v Salcburku na zámečku Mirabell[1]. Není ovšem jasné, o kterou princeznu Auerspegovou se jedná. V recenzi k výstavě je uvedené jméno Erna Auersperg, což je zřejmě zdrobnělina jména Ernestine. Mohlo by proto jít

o Ernestinu (28. 5. 1822 Praha – 8. 8. 1908, představenou Tereziánského ústavu šlechtičen v Praze na Hradčanech. Pravděpodobnější ovšem je, že se jedná o Ernestinu Marii (14. 2. 1862 Teplice – 28. 9. 1935 Praha), čestnou dámu ústavu šlechtičen v Brně.

[1] Photographische Rundschau, 1893, str. 313-318 a 348-352

• • •

Manfred Clary-Aldringen (30. 5. 1852 Vídeň – 12. 2. 1928 Hernau, Rakousko) Pocházel ze šlechtického rodu Clary – Aldringenů, kteří měli hlavní sídlo v Teplicích. Byl úspěšným státním úředníkem, v letech 1896 až 1898 zastával funkci zemského prezidenta ve Slezsku, poté byl dva roky místodržitelem ve Štýrsku. Na podzim 1899 byl dokonce 10 týdnů ministerským předsedou přechodné rakousko-uherské vlády.



17/ Při fotografování. Nedatováno, nesignováno.

Jeho zájem o fotografování dokazuje, že se v roce 1902 zúčastnil mezinárodní výstavy amatérské fotografie, která se uskutečnila ve Štýrském Hradci. Šlechtic zde vystavil tablo s několika malými snímky a dále 9 krajinek velkého formátu[1]. Fotografii podporovala i manželka šlechtice hra-běnka Franziska Clary von Aldringen (5. 6. 1859 Petrohrad u Loun – 14. 2. 1938 Salzburg). Minimálně v roce 1891 převzala záštitu nad salcburským fotografickým klubem[2]. V rodinném archivu Clary – Aldringegů se zachovala velká řada fotografií, jejich autorem musel být

někdo z rodu. Nejsou bohužel signované, takže se nedá určit, zda je jejich tvůrcem právě Manfred Clary - Aldringen. Dva snímky jsou pouze označeny nápisem „Johannes – fecit" [3], což by ale spíš odkazovalo na jiného člena rodiny - Manfredova synovce Johannese Clary - Aldringena (11. 8. 1878 Teplice - 5. 3. 1930 Reichenhall). Jisté to ovšem není. V rodinném archivu je také několik zakázkových listů od fotografických ateliérů, ze kterých je jednoznačné, že si od nich někdo z rodu objednal vyvolání fotografií. Dochovala se i alba ze třicátých let, z nichž je patrné, že fotografování patřilo i v těchto letech k oblíbené činnosti. Pro mou práci už to ale nebylo zajímavé.

[1] Photographische Correspondenz, 1902, str. 355-357, 418-425, 474-475

[2] Geschichte der Fotografie in Österreich, Band 2, Bad Ischl 1983, 67

[3] **Fecit** (zkráceně fec.) – Výtvarná značka na uměleckých dílech, znamená udělal nebo vytvořil. Značka se uvádí před nebo i po jméně autora. *(Akademický slovník cizích slov, Academia Praha 2001, str. 224)*

• • •

Marie Dubská (13. 9. 1830 Zdislavice - 12. 3. 1916 Vídeň)

Hraběnka Marie Dubská (Maria Dubsky) je mezi členy vídeňského Camera Clubu uváděna už v roce 1899.[1] V seznamu klubových přispěvatelů, což znamená, že sama nemusela ani fotografovat, je zmiňována až do roku 1914.[2] Není zcela jasné, o kterou Marii Dubskou se jedná, v uvedenou dobu žily dvě šlechtičny stejného jména. Pravděpodobnější variantou je, že se jedná o hraběnku Dubskou, která se v roce 1848 provdala za Moritze Ebnera von Eschenbach. Pod jeho jménem se proslavila jako prozaička a básnířka, která je srovnávána s Boženou Němcovou. Zatímco ovšem v Rakousku je její jméno velmi uznávané, v Česku ji téměř nikdo nezná[3]. Pro variantu, že členkou Camera Clubu byla právě ona, hovoří částečně i rok jejího úmrtí 1916.

[1] Photographisches Centralblatt, 1899, s. 141

[2] Jahrbuch des Camera-Klubs in Wien, 1914, 9-18, 17

[3] Petr Mašek: Modrá krev, Mladá fronta Praha 2003, s. 74)

• • •

Karl Faltis (27. 1. 1857 Mladé Buky – 24. 12. 1922 ?)

Syn Johanna Faltise, majitele největší přádelnické firmy na evropském kontinentě ve 2. polovině 19. století. Přádelna sídlila v Mladých Bukách na Trutnovsku. Karl

převzal firmu po smrti svého otce společně s bratrem Bedřichem v roce 1874. Oba byli za úspěchy při podnikání povýšeni v roce 1897 do šlechtického stavu. Získali právo používat titul „von Jamný".[1] Karl (Karel) Faltys je v roce 1907 uváděn mezi členy vídeňského Camera Clubu[2].

[1] http://www.texlen.cz/zpravodaj/zpravodaj_3_2003.php

[2] Jahrbuch des Camera-Klubs in Wien, 1907, str. 42-50

• • •

Elisabeth Kinská (?)

O zájmu hraběnky (občas uváděné jako Alžběta) píše Pavel Scheufler v knize Galerie c.k. fotografů[1]. Otištěn je zde i portrét skupinky na tenisových kurtech, který šlechtična signovala. Nepodařilo se mi ovšem zjistit, o kterou šlechtičnu se konkrétně jedná. V rozvětveném rodu totiž na přelomu devatenáctého a dvacátého století žily hned tři ženy stejného jména (pro rozlišení uvádím i jejich další jména): Alžběta Leopoldina (7. 5. 1855 Praha – 24. 11. 1942 Třešť), Alžběta Vilemína (4. 7. 1865 Choceň – 10. 7. 1941 Opava) a Alžběta (30. 8. 1855 Krásno nad Bečvou – 20. 7. 1927 Vídeň).

[1] Pavel Scheufler, Galerie c.k. fotografů, str. 168

• • •



18/ Z maškarního bálu. Přední a zadní strana portrétní vizitky, která vznikla v ateliéru J. Eckerta. Podepsán pod ní je kníže Lobkowicz.

František Lobkowicz (15. 3. 1839 Praha - 24. 8. 1898 Křimice)
Pavel Scheufler o šlechtici bez dalšího upřesnění uvádí, že se přátelil s Jindřichem Eckertem[1]. Jasný důkaz tohoto přátelství poskytly ovšem až nedávno objevené snímky, které se dochovaly v rodinném archivu Thun-Hohenstein, který je umístěn v děčínské pobočce Státního oblastního archivu Litoměřice. Jde o portréty šlechtičen z maškarního bálu, který v roce 1877 pořádal hrabě Waldstein. Na zadní straně fotografií vizitkového formátu je sice vytištěno, že fotografie vznikly v ateliéru J. Eckerta a jeho společníka J. Müller´na. Pod grafický ztvárněným znakem je ovšem nápis: fotografiert Franz Fürst Lobkowicz. Šlechticům zájem o fotografii dokládá záznam z Photographische Correspondenz z roku 1882, kde je šlechtic uváděn jako člen Fotografické společnosti ve Vídni.

[1] Pavel Scheufler, Galerie c.k. fotografů, str. 168

• • •

Marie Podstatzky-Liechtenstein (23. 4. 1829 ? – 11. 3. 1907 Hauzenstein)
Miminálně od roku 1895 byla šlechtična členkou vídeňského Camera Clubu. Účastnila se také skupinové výroční výstavy, kterou spolek pořádal v roce 1901 ve vídeňské galerii Miethke.[1] Ve všech dochovaných tiskovinách se ovšem píše pouze o hraběnce Podstatzky-Liechtenstein, křestní jméno a další údaje pro identifikaci chybí. Zcela jistě se ovšem jedná o Marii Podstatzky-Liechtenstein. Šlechtična zemřela v březnu 1907 a poslední zmínka o jejím členství Camera Clubu je právě ve spolkové ročence ze stejného roku. Bohužel se nepodařilo najít alespoň jednu fotografii, kterou je možné šlechtičně jako autorce stoprocentně připsat.

[1] Wiener Freie Photographen-Zeitung, 1901, 39

• • •

Maxmilian Wilhelm Podstatzky (4. 6. 1842 ? – 3. 7. 1871 Litenčice)
Pavel Scheufler uvádí bez bližších podrobností, že šlechtic se naučil fotografovat u Wilherma Ruppa.[1] Už před rokem 1865 zvládl i techniku fotomontáže. Používal techniku, která byla popsaná v časopise Photographische Journal, jehož vydavatelem byl právě W. Rupp. Šlechtic byl velkým příznivcem fotografie, neváhal investovat do drahých kamer. Historici Jaroslav a Zdeňka Boučkovi se ve své studii o počátcích fotografie na Moravě zmiňují o tom, že se v Litenčicích u Kroměříže, kde aristokrat žil, dochovaly dva velké francouzské objektivy – portrétní a krajinářský. Podstatzký (někdy psáno jako Podštatský) měl ve své knihovně i celou řadu

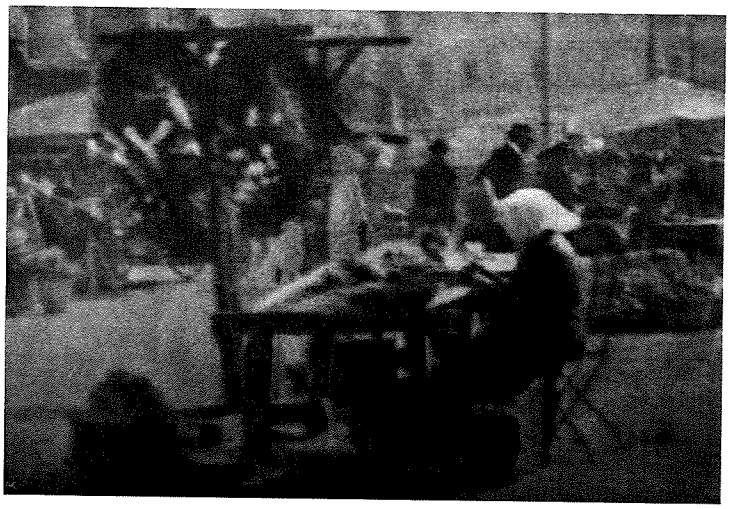
publikací věnovaných fotografování.[2] Koníčku se šlechtic věnoval v šedesátých letech 19. století. Boučkovi uvádí, že v městském muzeu v Kroměříži jsou dvě alba vizitek, datovaná 1865. Osobně jsem je však neviděl a informace historiků o uložených albech pochází již z osmdesátých let minulého století.

[1] Pavel Scheufler, Galerie c.k. fotografů, str. 168

[2] Jaroslav a Zdeňka Boučkovi, K začátkům fotografie na Moravě a ve Slezsku – první moravští fotografové. In Jaroslav Sedlář (ed.), *Uměleckohistorický sborník*. Blok, Brno 1985, str. 49

• • •

Albrecht Sedlnitzky (2. 5. 1888 Vyškovice – 16. 2. 1976 Vídeň)



19/ Na trhu (bromolejotisk).

Jeden ze šlechticů tvořících v posledních letech období, které jsem si stanovil pro svou práci. Přinejmenším od roku 1914 byl členem Vídeňského klubu amatérských fotografů. Poslední záznam o tom je z roku 1918[1]. Aristokrat (někdy uváděn jako Albrecht Sedlnický) se ovšem o fotografii zajímal i v dalších letech. Zúčastnil se několika výstav. V roce 1915 představil na výstavě, kterou jeho klub uspořádal ve prospěch Červeného kříže, svůj bromolejotisk[2]. Vystavovat nepřestal ani po vzniku Československa a na dalších výstavách se dále prezentoval svými ušlechtilými tisky. Ještě v roce 1934 je umístil na III. Mezinárodní výstavu rakouských amatérských fotografických spolků[3].

[1] Wiener Mitteilungen, 1914, str. 7, Photographische Korrespondenz, 1918, str. 65

[2] Photographische Korrespondenz, 1915, str. 121-122

[3] Katalog k výstavě. Nakladatelství Herlango, Vídeň 1934, str. 20

• • •

kníže Schwarzenberg (?)

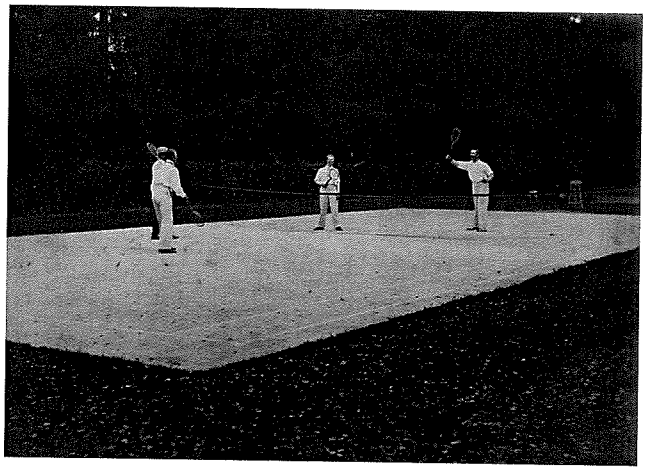
O tomto aristokratovi jako amatérském fotografovi je zmínka v článku „Geschichte der fotografie a fotomechanischen Verfahren in Osterreich", který vyšel v publikaci „Die Großindustrie Österreichs" v roce 1898. Uvádí se v něm, že kníže se o fotografii zajímal už před rokem 1865, ovšem ne dřív než v roce 1859[1]. Není bohužel jasné, o kterého člena jedné z nejvýznamnějších aristokratických rodin v českých zemích se jedná. V úvahu přichází buď Edmund Schwarzenberg nebo Karel III., u nichž by to bylo možné vzhledem k jejich datu narození a úmrtí.

[1] J.M. Eder, "Geschichte der Photographie und der photomechanischen Verfahren in Österreich", otištěno v Die Großindustrie Österreichs, sešit č. 6, 1898, str. 111-128

• • •

Hans Taxis (?)

V roce 1902 je šlechtic tohoto jména uváděný mezi členy Klubu amatérů-fotografů ve Štýrském Hradci. Píše se to v katalogu k mezinárodní výstavě amatérské fotografie, kterou spolek pořádal v knihovně místní univerzity[1]. Bližší informace se mi však nepodařilo zjistit. Nevypátral jsem ani, o kterého konkrétního člena rodu se mohlo jednat. Je pravděpodobné, že se jedná o někoho z rakouské větve tohoto rodu. Přesto je velmi pravděpodobné, že fotoaparát vlastnil a používal i někdo z „české" větve rodiny. V rodinném archivu, který spadá k zámku Loučeň a jenž je uložen ve Státním oblastním archivu v Praze – Chodovci, je velké množství rodinných fotografií. Je mezi nimi i snímek Alexandra (Alexe) Taxise s jeho manželkou Marii (roz. Hohenlohe) a dalšími aristokraty (např. Carolou Hohenlohe) na výletě na Bezděz. Skupina odpočívá před postaveným fotografickým přístrojem. **Alexander Taxis** (1. 12. 1851 Loučeň – 21. 7. 1939 Loučeň), byl velmi náruživým cestovatelem a lovcem, navštívil třeba Indii, Ameriku nebo Afriku. Je po něm pojmenována dostihová překážka – Taxisův příkop na závodišti v Pardubicích[2]. Je možné, že autorem některých dochovaných snímků je právě on.



20/ Na tenise. Nesignováno, nedatováno.

[1] Katalog der Internationalen Ausstellung für Amateur-Photographie 1902, Bibliotheks - Saal der alten Universität, str. 11-15

[2] Petr Mašek: Modrá krev, Mladá fronta Praha 2003, s. 286

• • •

Carl Thun-Hohenstein (2. 4. 1842 Žehušice – 8. 11. 1931 Salzburg)
Šlechtic , kromě jiného rytíř Maltézského řádu, byl minimálně v letech 1887 až 1895 členem Klubu amatérských fotografů ve Vídni. Členem spolku zůstal i po jeho přejmenování na Camera Club[1]. O fotografii se aristokrat zajímal skutečně velmi intenzivně. Zúčastnil se přinejmenším tří skupinových výstav – mezinárodní fotografické výstavy ve Vídni v roce 1888, expozice ve Frankfurtu nad Mohanem v roce 1890 (své práce zde vystavovalo 96 fotografů) a pak prezentoval své snímky v Salzburgu v roce 1893[2]. Podle zmínky na stránkách muzea Albertina byly dva šlechticovy snímky publikovány v albu, kterým v roce 1888 vídeňský spolek amatérských fotografů děkoval arcivévodkyni Marii Theresii za záštitu nad klubem[3]. V České republice bohužel není album k dispozici. Dochoval se ovšem jiný snímek, který dosvědčuje, že i další členové tohoto rodu se o fotografii zajímali. Na skupinovém portrétu, který vznikl kolem roku 1905 na Konopišti, je kromě Františka Ferdinanda d´Este a jeho manželky Žofie Chotkové zachycen společně s dalšími šlechtici i místodržící František Thun. Na krku má příruční fotografický přístroj. Snímek je součástí rodinného archivu Thun-Hohensteinů, který je umístěn v děčínské pobočce Státního oblastního archivu Litoměřice.

[1] Photographische Rundschau, 1891, str. 41, Camera Club: „Kalender für Photographie und verwandte Fächer. Jahrgang 1895", str. 124-134

[2] Photographische Correspondenz, 1890, str. 399

[3] Album: „Ihrer kaiserlichen und königlichen Hoheit der durchlauchtigsten Frau Erzherzogin Maria Theresia als Erinnerung an die unter höchlichstem Protectorate gestandene Ausstellung von Amateur-Photographien ehrfurchtvollst gewidmet vom Club der Amateur-Photographen in Wien", Vídeň 1888, str. 40

5. Závěr

Na předchozích stránkách jsem věnoval více či méně prostoru téměř dvěma desítkám šlechticů, kterým učaroval fotografický vynález. Jména většiny z nich dnes nikomu téměř nic neříkají. Výjímkou jsou jen ti, kteří se proslavili něčím jiným než právě fotorafováním. Za uznávaného fotografa je dnes maximálně považován (ovšem pouze v zahraničí) baron Raimund Stillfried Rathenicz. O tvorbě Karla Chotka se sice mezi historiky fotografie mluví v posledních několika letech stále častěji, jméno tohoto hraběte z Velkého Března ovšem stále v odborných knihách chybí. O ostatních šlechticích-fotografech se téměř nikde v současnosti nepíše, přestože někteří z nich vytvářeli ve své době velmi zajímavé snímky. Doufám proto, že tato práce pomůže zlepšit povědomí o tom, jak populární byla fotografie mezi šlechtici.

Lze navíc předpokládat, že se o fotografování zájímali také další šlechtici, o kterých ve své práci nehovořím. Prostě se mi je přes veškerou snahu nepodařilo najít. Víc než půl století poté, co na stát přešly komunisty zkonfiskované rodinné archivy šlechtických rodů, je totiž zmapována jen část dochovaných dokumentů. Některé rodinné archivy sice už historici a archiváři prošli a zdokumentovali, z dalších není zpracován téměř ani jediný dokument. Pro badatele jsou ovšem nezpracované sbírky nepřístupné. Pokud se to v budoucnu změní a zároveň se promění i přístup některých archivářů, kteří nejsou vůči badatelům příliš vstřícní, dají se čekat další objevy.

Dodatek k závěru:

Krátce před ukončeníma odevzdáním této práce jsem získal od historičky Petry Trnkové z Brna informace o fotografickém zájmu dalších šlechticů. Konkrétně se jedná o hraběte A. Mittrowského (měl se v roce 1893 zúčastnit fotografické výstavy v Salzburku), hraběte Ervina Nostice – Rienecka a Amalii Nosticovou (oba měli mít kontakty s pražským klubem německých fotoamatérů) a o knížete Bedřicha Schwarzenberka (byl členem Klubu fotografů amatérů v Praze). Všechny tyto informace potvrzují to, co jsem uvedl v závěru – o fotografování se zajímalo mnohem víc šlechticů, někteří ovšem zůstávají stále skrytí. Z tohoto důvodu se hodlám tomuto tématu věnovat i nadále.

6. Jmenný rejstřík fotografů

Ernestine Auersperg 37, 48
Felice Beato 29, 30, 33
Jan Brandeis 7, 9
Manfred Clary – Aldringen 8, 38, 39, 48
Karel Chotek 5, 7, 9, 12, 14, 18 – 21, 23, 25, 48
Adheleide Chotková 23
Žofie Chotková 6, 25, 26, 37
Rudolf Bruner-Dvořák 19, 22, 37
Erwin Dubský 16, 17, 29, 31
Marie Dubská 39
Jindřich Eckert 6, 11, 14, 40, 41
Karl Faltis 39
Adolf Farsari 30, 33
arcivévoda Ferdinand IV. 8, 9
Bedřich Franz 11, 14, 36
Elisabeth Kinská 40
Ulrich Kinsky 8, 9, 27
Jan Langhans 19, 22
Gustave Le Gray 21, 22
František Lobkowicz 5, 12, 40, 41
Maxmilián Wilhelm Podstatzky 11, 41
Marie Podstatzky – Liechtenstein 41, 50
Raimund Stillfried Rathenicz 7, 12, 16, 29 – 33, 45, 50
Oscar Gustav Rejlander 7, 9
Wilhelm Rupp 11, 14, 41
Albrecht Sedlnitzky 7, 12, 42, 52
kniže Schwarzenberg 43
Florus Ignác Stašek 11, 14
arcivévodkyně Stephanie 8, 9
Henry Fox Talbot 11, 14
Alexander Taxis 11, 43
Hans Taxis 43
Carl Thun – Hohenstein 44, 52
Heinrich Wawra 11, 35

7. Seznam vyobrazení

1/ Sestry Chotkovy při práci v černé komoře (uloženo v SOA Plzeň, konkrétně na pracovišti vě Žluticích)

2/ Logo vídeňského Camera Clubu (repro z ročenky klubu 1907)

3/ Na výletě u Bezdězu (RA Thurn – Taxisů Loučeň, uloženo v SOA Chodov)

4/ Zakázkový lístek (RA Clary – Aldringenů, uloženo v SOA Litoměřice, pobočka Děčín)

5/ Adheleide s dcerami (uloženo na Státním zámku Velké Březno, NPÚ Ústí n. L.)

6/ Typy signatur (uloženo na Státním zámku Velké Březno, NPÚ Ústí n. L.)

7/ Diplom z výstavy Společnosti na podporu amatérské fotografie v Hamburku (uloženo na Státním zámku Velké Březno, NPÚ Ústí nad Labem)

8/ Žebrácký chlapec (uloženo na Státním zámku Velké Březno, NPÚ Ústí n. L.)

9/ Ovce na cestě (uloženo na Státním zámku Velké Březno, NPÚ Ústí n. L.)

10/ Symbol písmen AC. (uloženo na Státním zámku Velké Březno, NPÚ Ústí n. L.)

11/ Žertovná momentka (uloženo (uloženo na Státním zámku Konopiště, NPÚ střední Čechy)

12/ Žertovná momentka (uloženo (uloženo na Státním zámku Konopiště, NPÚ střední Čechy)

13/ Pohled z letadla (RA Clary – Aldringenů, uloženo v SOA Litoměřice, pobočka Děčín)

14/ Vizitka (www.meijitaisho.net/img/main/ad_stillfried.png)

15/ Dvě ženy (http://www.museeniepce.com/catalogues/im.php?id=8&img=345)

16/ Na Konopišti (RA Thun – Hohensteinu, uloženo v SOA Litoměřice, pobočka Děčín)

17/ Při fotografování (RA Clary – Aldringenů, uloženo v SOA Litoměřice, pobočka Děčín)

18/ Z maškarního bálu. (RA Thun – Hohensteinu, uloženo v SOA Litoměřice, pobočka Děčín)

19/ Na trhu (bromolejotisk). (Repro z časopisu Wienere Mitteilungen, ročník 1914, str. 7)

20/ Na tenise (RA Thurn – Taxisů Loučeň, uloženo v SOA Chodov)

8. Seznam výstav jednotlivých šlechticů

Ernestine Auersperg (kap. 4.8)

Salcburk, zámek Mirabell: Výstava amatérské fotografie spojená s výstavou fotopotřeb, knih a tiskovin (Ausstellung von Amateur-Photographien sowie photographischer Apparate, Hilfsmittel, Bücher und Zeitschriften), od 15. do 3. září 1893. Uspořádáno Klubem fotografů - amatérů v Salzburku (Club der Amateur-Photographen in Salzburg).
Otištěno ve Photographische Rundschau, ročník 1893, str. 313-318, 348-352 a 315.

• • •

Manfred Clary von Aldringen (kap. 4.8)

Štýrský Hradec (Graz), knihovna staré Univerzita (Bibliotheks-Saal der alten Universität): Mezinárodní výstava amatérské fotografie (Internationale Ausstellung für Amateurphotographie), od 15. května do konce června 1902. Výstavu uspořádal Klub fotografů-amatérů ve Štýrském Hradci (Club der Amateurphotographen in Graz). Hrabě Clary zde vystavoval tablo s malými fotografiemi a 9 velkých krajinářských fotografií. K výstavě vyšel katalog. Zmínka o šlechtici je na str. 44.
Článek o výstavě od L. Schranka otištěn ve Photographische Correspondenz, ročník 1902, str. 355-357, 418-425, 474-475 a 423.

• • •

Karel Chotek (kap. 4.2)

Frankfurt nad Mohanem, Palmengarten: Výstava amatérských fotografií (Ausstellung von Amateur-Photographien), léto 1890.
Otištěno ve Photographische Correspondenz, ročník 1890, str. 399.

Budapešť, Künstlerhaus: Výstava amatérských fotografií (Mükedvelö-Fotografiai Kiállításához - Amateur-Photographien-Ausstellung), od 1. května do cca 15. června 1890. Výstava uspořádána maďarským Karpatským spolkem.
Článek o výstavě publikován v Deutsche Photografen-Zeitung, ročník 1890, str. 169-171. Přetištěno ve Photographischen Notizen, ročník 1890, str. 170.

Londýn, výstavní prostory místního Camera Clubu (Ausstellung im Camera-Club), ??? 1891.
Otištěno ve Photographische Correspondenz, ročník 1891, str. 448.

Vídeň, c.k. rakouské Umělecko - průmyslové muzeum - k.k. österreichisches Museum für Kunst und Industrie: Mezinárodní výstava umělecké fotografie (Internationale Ausstellung künstlerischer Photographien), od 4. května do 16. června 1891. Výstava byla uspořádaná Klubem amatérských fotografů ve Vídni. Vystavené snímky: Portrétní studie (Portraitstudien), Obleva (Thauwetter), Bednář (Fassbinder), Skupina dětí (Kindergruppe), Bouřlivé počasí (Stürmisches Wetter), Atelier ve volné přírodě (Atelier im frejem), Večer na Labi (Abend an der Elbe), Ranní promenáda (Morgenpromenade).
Otištěno ve Photographische Rundschau, ročník 1891, str. 165-168, 167 a ve Photographische Correspondenz, ročník 1891, str. 291-301, 343-351, 294, 296.

Salcburk, zámek Mirabell: Výstava amatérské fotografie spojená s výstavou fotopotřeb, knih a tiskovin (Ausstellung von Amateur-Photographien sowie photographischer Apparate, Hilfsmittel, Bücher und Zeitschriften), od 15. července

do 3. září 1893. Výstava uspořádána Klubem amatérských fotografů v Salcburku (Club der Amateur-Photographen in Salzburg) v ramci společné výstavy „Collectiv-Ausstellung des Camera-Club in Wien": „Brandung bei Nervi". K výstavě se dochoval katalog, který vlastním nákladem vydal Klub amatérských fotografů v Salcburku.
Otištěno ve Photographische Rundschau, ročník 1893, str. 313-318, 348-352, 316 a také ve Photographische Revue, ročník 1893, str. 86-87, 87.

Berlín, Reichstag: Mezinárodní výstava amatérské fotografie (Internationale Ausstellung für Amateurphotographie), od začátku září do ? 1896 (400 vystavujících, z toho 16 z Rakouska-Uherska). Vystavené snímky Karla Chotka: Sběračka dříví v lese (Holzsammlerin im Walde), Obleva (Thauwetter).
Otištěno ve Wiener Photographische Blätter, ročník 1896,str. 218 a ve Photographische Correspondenz, ročník 1896, str. 476.

Vídeň, Camera-Club: Výstava uměleckých fotografií (Ausstellung künstlerischer Photographien), prosinec 1896 až leden 1897 (1. část), od 1. února do polovina února 1897 (2. část).
Otištěno ve Wiener Photographische Blätter, ročník 1897, str.. 34-37 a 77-79 v článku od Alfreda Buschbecka „Okolo naší výstavy umělecké fotografie" („Rundgang durch unsere Ausstellung künstlerischer Photographien").

Krefeld, Museum: Výstava amatérských fotografií (Ausstellung von Amateur-Photographien), léto 1897. Výstava uspořádána Svobodným sdružením fotografů v Krefeldu (Freien photographischen Vereinigung zu Crefeld) společně s Krefeldským muzejním spolkem (Crefelder Museumsverein).
Otištěno ve Wiener Photographische Blätter, ročník 1897, str. 190-191.

Lipsko: Sasko-durynská průmyslová a živnostenská výstava (Sächsisch-Thüringische Industrie- und Gewerbeausstellung, 1897 - Speciální výstava amatérské fotografie (Special-Ausstellung von Amateur-Photographien), od 15. do 27. srpna 1897. Vystavené snímky: Krajinářská studie (Ländliche Studie, „Dünenbild"), V květnu (Im Mai).
Otištěno ve Photographische Correspondenz, ročník 1897, str. 470-471 a ve Wiener Photographische Blätter, ročník 1897, str. 228.

Hamburg, Kunsthalle: VI. Mezinárodní výstava uměleckých fotografií (Sechste Internationale Ausstellung von Kunst-Photographien), 1898. Výstava uspořádaná Spolkem na podporu amatérské fotografie (Gesellschaft zur Förderung der Amateur-Photographie)
Vystavený snímek: Malá dívka připravující se k tanci (zum Tanzen sich aufstellendes kleines Mädchen).
Článek o výstavě od Ernsta Juhla, „Moderne Kunstphotographie auf der Ausstellung der Gesellschaft zur Förderung der Amateurphotographie in der Kunsthalle, Hamburg". Otištěn ve Wiener Photographische Blätter, ročník 1898, str. 233-241. Přetištěno ve Photographische Correspondenz, ročník 1898, str. 621-626.

Vídeň, klubová místnost - Clubräume: Jubilejní výstava – druhá rakouská část (Jubelausstellung, zweite/österreichische Abtellung), od 5. do 25. února 1898. Výstava uspořádaná Camera klubem.
Karel na ní vystavil celkem 7 snímků, mezi jinými například: Na hodině tance – jde o čer-vený snímek na slaném papíře (In der Tanzstunde - rothes Bildchen auf Salzpapier), Nonne (přezdívka dcery Ady), Krajinka (Landschaft), Portérní studie (Porträtstudien). K oběma snímkům „Tanzstunde" a „Nonne" byla připojena v Illustrirten Extrablatt báseň.
Článek byl reprodukován ve Photographische Correspondenz, ročník 1898, str. 155-160.

Mnichov (Ausgangsort): První putovní výstava umělecké fotografie v Německu a Rakousku (Erste Wanderausstellung von Künstlerischen Photographien in Deutschland und Österreich), od září 1899 do června 1900. Výstava uspořádaná redakcí časopisu Photographischen Centralblattes v Mnichově.
Expozice se pak přesunula do Vídně, konkrétně do Rakouského muzea (Österreichisches Museum). Byla otevřena od 1. do 8. října 1899 (vystaveno bylo celkem 65 snímků).
Otištěno v Lechner's Mitteilungen, ročník 1899, str. 243-244.

Vídeň, Živnostenské muzeum (Gewerbemuseum): Výstava uměleckých fotografií (Ausstellung von künstlerischen Photographien), od 1. října do ? 1899. Putovní výstava (od poloviny roku 1900 v 15 německých a rakouských městech) sestavená Fritzem Matthiesem-Masurenem.
Otištěno ve Photographische Notizen, ročník 1899, 127.

• • •

hraběnka Podstatzky-Liechtenstein (kap. 4.8)

Vídeň, Galerie Miethke: Ročníková výstava Camera Clubu (Jahresausstellung des Camera-Club), od 15. února do 31. března 1901.
Otištěno ve Wiener Freie Photographen-Zeitung, ročník 1901, str. 39.

• • •

Raimund von Stillfried – Rathenicz (kap. 4.6)

Samostatné výstavy

Vídeň, c.k. rakouské Umělecko-průmyslové muzeum (k.k. österreichisches Museum für Kunst und Industrie): Výstava ručních kreseb, akvarelů a fotografií, únor 1884. Na výstavě bylo k vidění přes 400 snímků z Číny, Thajska, Japonska a východní Sibiře.
Otištěno ve Photographische Notizen, ročník 1884, str. 12 a ve Photographische Correspondenz, ročník 1884, str. 41.

Štýrský Hradec (Graz), Galerie Urania (Urania Fotogalerie): „Raimund von Stillfried – Bosna a Herzegowina 1886 – 1907)", od 22. ledna. do 25. března 1994.
Otištěno v Camera Austria, ročník 1994, číslo 46, str. 112.

Skupinové výstavy

Vídeň, Prater, Rotunda a na jiných místech (Prater, Rotunde und andere Gebäude): Světová výstava, od 1. května do 1. listopadu 1873. Stillfried zde vystavoval své „Obrazy z Japonska" („Bilder aus Japan").
Otištěno ve Photographische Correspondenz, ročník 1873, str, 85, 116 a 160. Dále publikováno časopise Helios, který vydávala Fotografická společnost v Drážďanech. (článek od Hermanna Kroneho - „Die Photographie auf der Wiener Weltausstellung", 1873, str. 4).

Philadelphie, Faimount Park: Světová výstava („Centennial Exposition" [Weltausstellung]), od 10. května do 10. listopadu 1876. V jedné z hal určených pro fotografii vystavovalo 11 až 13 fotografů z Rakouska). Na výstavy Stillfried Rathenicz vystavoval krajinářské snímky, žánrové fotografie i portréty z Japonska.
Otištěno v Photographische Correspondenz, ročník 1876, číslo 54, str. 231 a ve Photographische Notizen, ročník 1876, str. 111

Paříž, Champ de Mars, Trocadéro: Světová výstava („Exposition Universelle" [Weltausstellung]), od 1. května do 31. říjen 1878. Na výstavě vystavoval šlechtic práce, které vytvořil v Japonsku ve svém ateliéru „Stillfried & Andersen (Yokohama, Japan)." Kromě krajinářských fotografií, žánrovek a portrétů z Japonska a Číny vystavoval také své akvarely - studie zvířat a krajiny. Za portréty a krajinky dostal stříbrnou medaili.
Publikováno v katalogu mezinárodní výstavy v části věnované rakouské účasti. (Internationale Ausstellung zu Paris 1878. Katalog der österreichischen Abtheilung, hrsg. von der K.k. Central-Commission in Wien für die Welt-Ausstellung in Paris 1878) Wien: Verlag der K.k. Central-Commission (2. Aufl.) Rok vydání 1878, str. 61 64-65.
Otištěno také ve Photographische Correspondenz, ročník 1878, str. 163 a ve článku A. Schaeffnera „Světová výstava v Paříži 1878" (Pariser Weltausstellung von 1878) ve Photographische Notizen, ročník 1878, strany 91-98, 114-120, 132-137 a 120.

Kolín nad Rýnem (Köln), Wallraf-Richartz-Museum / Museum Ludwig: Nic než pravda! Samá lež! Fotografie a skutečnost v 19. století („Alles Wahrheit! Alles Lüge! Photographie und Wirklichkeit im 19. Jahrhundert). Sbírka Roberta Lebecka. Od 30. listopadu 1996 do 2. února 1997.
K výstavě vyšel stejnojmenný katalog. Vydavatel: Umělecké vydavatelství (Verlag der Kunst), 1996.

Vídeň, c.k. rakouské Umělecko-průmyslové muzeum (K.k. österreichisches Museum für Kunst und Industrie): Mezinárodní výstava umělecké fotografie (Internationale Ausstellung künstlerischer Photographien), od 4. května do 16. června 1891. Výstavu uspořádal Klub fotografů-amatérů ve Vídni. (Club der Amateur-Photographen in Wien).
Článek o výstavě otištěn ve Photographische Rundschau, ročník 1891, str. 326-336 a 334. Další článek o výstavě od L. Schranka publikován ve Photographische Correspondenz, ročník 1891, str. 291-301, 343-351 a 300.

Vídeň, Muzeum 20. století (Museum des 20. Jahrhunderts): „Dějiny fotografie v Rakousku" („Geschichte der Fotografie in Österreich"), od 8. prosince 1983 do 26. února 1984.
Reprízy výstavy:
Štýrský Hradec, Nová galerie v zemském muzeu (Neue Galerie am Landesmuseum Joanneum und Künstlerhaus), od 16. března do 17. dubna 1984.
Linz, Nová městská galerie a Muzeum Wolfganga Gurlitta (Neue Galerie der Stadt Linz/Wolfgang Gurlitt Museum), od 3. května do 24. června 1984.
Klagenfurt, Městská galerie (Galerie am Stadthaus u. Künstlerhaus), od 9. srpna do 16. září 1984.
Salzburg, Muzeum Carolino Augusteum (Museum Carolino Augusteum u. Salzburger Kunstverein), od 25. září do 28. října 1984.
Innsbruck, Zemské muzeum (Landesmuseum Ferdinandeum), od 16. listopadu do 31. prosince 1984.
K výstavě vyšel stejnojmenný katalog.

Vídeň, Národopisné muzeum (Museum für Völkerkunde): „Obrazy lidí" („Völker-Bilder") - 150 let fotografie - 150 fotografií ze sbírky Národopisného muzea. Od října do listopadu 1989.
K výstavě vyšel stejnojmenný katalog.

Vídeň, Historické muzeum (Historisches Museum der Stadt Wien): „Momentky z jedné cesty do Vídně." („Blickfänge einer Reise nach Wien). Fotografie z let 1860 až 1910 ze sbírek Historického muzea města Vídně. Od 22. června do 24. září 2000. *K výstavě vyšel stejnojmenný katalog.*

• • •

Albrecht Freiherr von Sedlnitzky (kap. 4.8)

Vídeň, klubová místnost . Výstava Klubu amatérů ve Vídni uspořádána ve prospěch místního Červeného kříže. Od 1. března do 7. dubna 1915. Šlechtic na výstavě vystavoval snímek vytvořený technikou bromolejotisku.
Publikováno ve Photographische Korrespondenz, ročník 1915, str. 121-122 a 122 ve článku nazvaném Výstava bromolejotisků a rukodělných tisků v Klubu amatérů ve Vídni. („Ausstellung von Bromöldrucken und Handpressendrucken im Wiener Amateur-Photographenklub").

Vídeň, spolková místnost (Gesellschaftsräume): Výstava při příležitosti 25. výročí založení Spolku fotografů - amatérů při Rakouském klubu turistů. Od ? do 13. listopadu 1925.
Otištěno v Der Photo-Markt, ročník 1925, str. 700.

Vídeň, Dům umění (Künstlerhaus): III. Mezinárodní výstava rakouských amatérských fotografických spolků (III. Internationale Photo-Ausstellung des Verbandes österreichischer Amateurfotografen-Vereine), od 2. června do 1. července 1934. Šlechtic zde vystavoval olejotisky.
K výstavě vyšel katalog.

• • •

Carl Thun und Hohenstein (kap. 4.8)

Vídeň, c.k. rakouské Umělecko-průmyslové muzeum (k.k. österreichisches Museum für Kunst und Industrie), Výstava amatérské fotografie („Ausstellung von Amateur-Photographien, photographischen Apparaten und Hilfsmitteln"), od 1. října do 4. listopadu 1888. Uspořádáno Klubem fotografů - amatérů ve Vídni („Club der Amateur-Photographen in Wien".) *K výstavě vyšel katalog, který pomáhala připravovat redakce časopisu Photographischen Rundschau. Vydáno ve Vídni v roce 1888.*

Frankfurt nad Mohanem, Palmengarten: Výstava amatérských fotografií (Ausstellung von Amateur-Photographien), léto 1890.
Otištěno ve Photographische Correspondenz, ročník 1890, str. 399.

Salcburk, zámek Mirabell: Výstava amatérské fotografie spojená s výstavou fotopotřeb, knih a tiskovin (Ausstellung von Amateur-Photographien sowie photographischer Apparate, Hilfsmittel, Bücher und Zeitschriften), od 15. do 3. září 1893. Uspořádáno Klubem fotografů - amatérů v Salzburku (Club der Amateur-Photographen in Salzburg).
Otištěno ve Photographische Rundschau, ročník 1893, str. 313-318, 348-352 a 349.

9. Použitá literatura

Jaroslav Anděl: Česká fotografie 1840 – 1950, Příběh moderního média, Kant, Praha 2004

Petr Balajka a kol.: Encyklopedie českých a slovenských fotografů, Asco, Praha 1993

Terry Bennett: Photography in Japan 1853 – 1912, Tuttle Publishing, Vermont 2006

Vladimír Birgus: Informatorium č. 2 – stať o fotografii, Mladá fronta, Praha 1984

Vladimír Birgus, Pavel Scheufler: Fotografie v českých zemích 1839 – 1999, Grada Publishing, Praha 1999

Jaroslav a Zdeňka Boučkovi: K začátkům fotografie na Moravě a ve Slezsku – první moravští fotografové. In Jaroslav Sedlář (ed.), Uměleckohistorický sborník, Blok, Brno 1985

Josef Filipec a kol.: Akademický slovník cizích slov, Academia Praha 2001

Jan Halada: Lexikon české šlechty I., Akropolis, Praha 1994

Brigitte Hamannová: Habsburkové, životopisná encyklopedie, Nakladatelství Brána, Praha 2001

Ian Jeffrey: The Photobook, Phaidon Press Limited, London 1997

William S. Johnson a kol.: Photography from 1839 to today, George Eastman House, Rochestech, NY, Taschen 1999

Aleš Krejča: Grafické techniky, Aventinum, Praha 1995

Astrid Lechner: Aus Liebe zur Sache und zum Vergnügen - Österreichische Amateurfotografenvereine 1887 bis 1914, Fotogeschichte – Beitrage zur Geschichte und Asthetik der Fotografie, sešit 81, Jonas Verlag, Marburg 2001

Petr Mašek: Modrá krev – Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích, Mladá fronta, Praha 2003

Daniela Mrázková: Příběh fotografie, Mladá fronta, Praha 1985

Vladimír Pouzar a kol.: Almanach českých šlechtických rodů, Vydavatelství Martin, 2004

Jitka Sedlářová: Památková péče na Moravě – Hrady a zámky 8/2004, Národní památkový ústav, Brno 2004

Pavel Scheufler: Galerie c.k. fotografů, Grada, Praha 2001

Pavel Scheufler: Historické fotografické techniky, Ipos Artama, Praha 1993

Pavel Scheufler: Osobnosti fotografie v českých zemích 1839 - 1918, Nakladatelství AVU, Praha 2008 (v tisku)

Filip Suchomel, Marcela Suchomelová: Námořní deník Erwina Dubského, Moravská galerie, Brno, 2006

Časopisy a denní tisk:

Japan Forum – Das monatliche Informationsblatt des Japanischen Generalkonsulats (v Německu), vydání 100 / červenec 2003

Chigaco Tribune, May 25, 1990

Jahrbuch des Camera-Klubs in Wien 1914

Jahrbuch des Camera-Klubs in Wien 1907

Photographische Rundschau, sešit č. 9, 1893

Kalender für Photographie und verwandte Fächer, ročník 1894

Mladá fronta DNES, příloha Severní Čechy, 6.4.2002

Archivní zdroje - prozkoumané rodinné archivy

Rodinný archiv Clary – Aldringenů, Teplice (uloženo ve Státním oblastním archivu v Litoměřicích)

Rodinný archiv Rohanů, Sychrov (uloženo ve Státním oblastním archivu v Litoměřicích)

Rodinný archiv Chotků, Veltrusy (uloženo ve Státním oblastním archivu v Praze)

Rodinný archiv Thurn-Taxisů, Loučeň (uloženo ve Státním oblastním archivu v Praze)

Využité stránky na internetu

www.albertina.at

www.britannica.com/eb/article-9063121/OG-Rejlander

www.converter.cz/fyzici/talbot.htm

www.fotofo.sk/profil

www.getty.edu/art/collections/bio/a1913-1.html

www.scheufler.cz

www.wilemwarter.cz/hrady

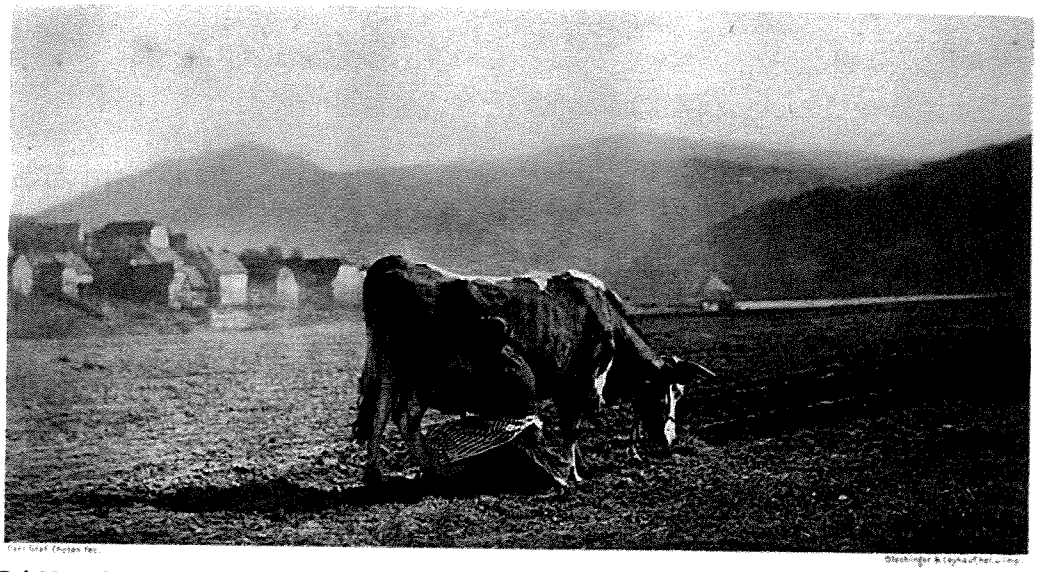
www.zamek-vbrezno.cz

10. Fotografická příloha



1/ Karel Chotek (připsáno)

Dětí na pláži. Snímek vznikl na některé z cest do Nizozemí. V pozůstalosti šlechtice je záběrů z letoviska Noorwijk aan Zee celá řada. Část je signována, na dalších jsou poznámky Karla Chotka.



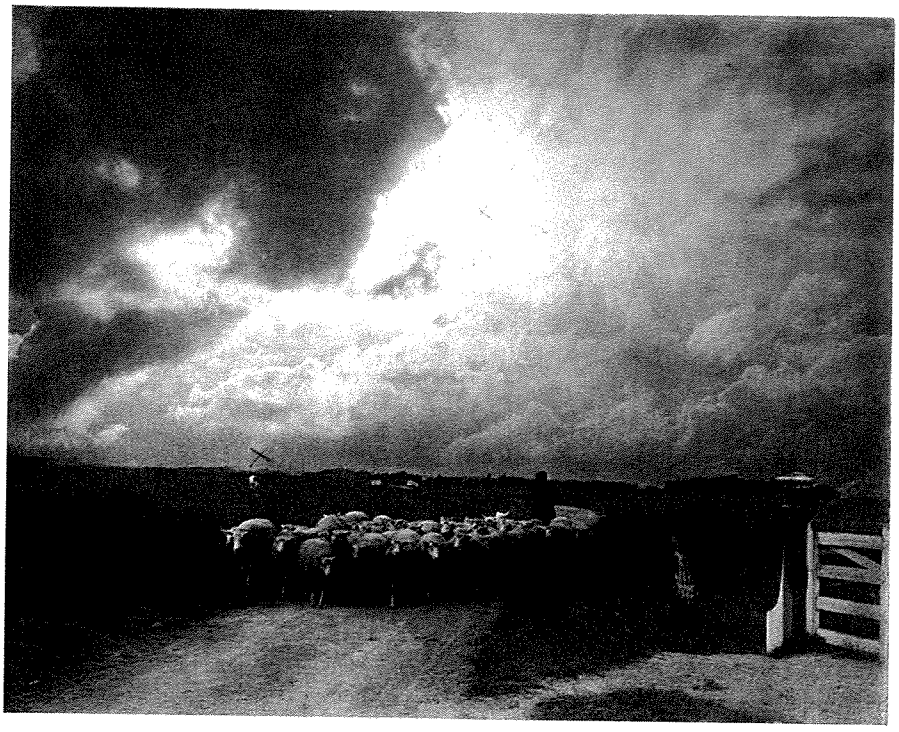
2/ Karel Chotek (signováno Carl Graf Chotek fec.)

Dojička na břehu Labe. Aristokrat nosil fotoaparát i při svých výpravách do okolí rodinného zámku ve Velkém Březně. Fotil zde především běžný život. Tento snímek pro něj technikou světlotisku vytiskla vídeňská společnost Blechinger & Leykauf.



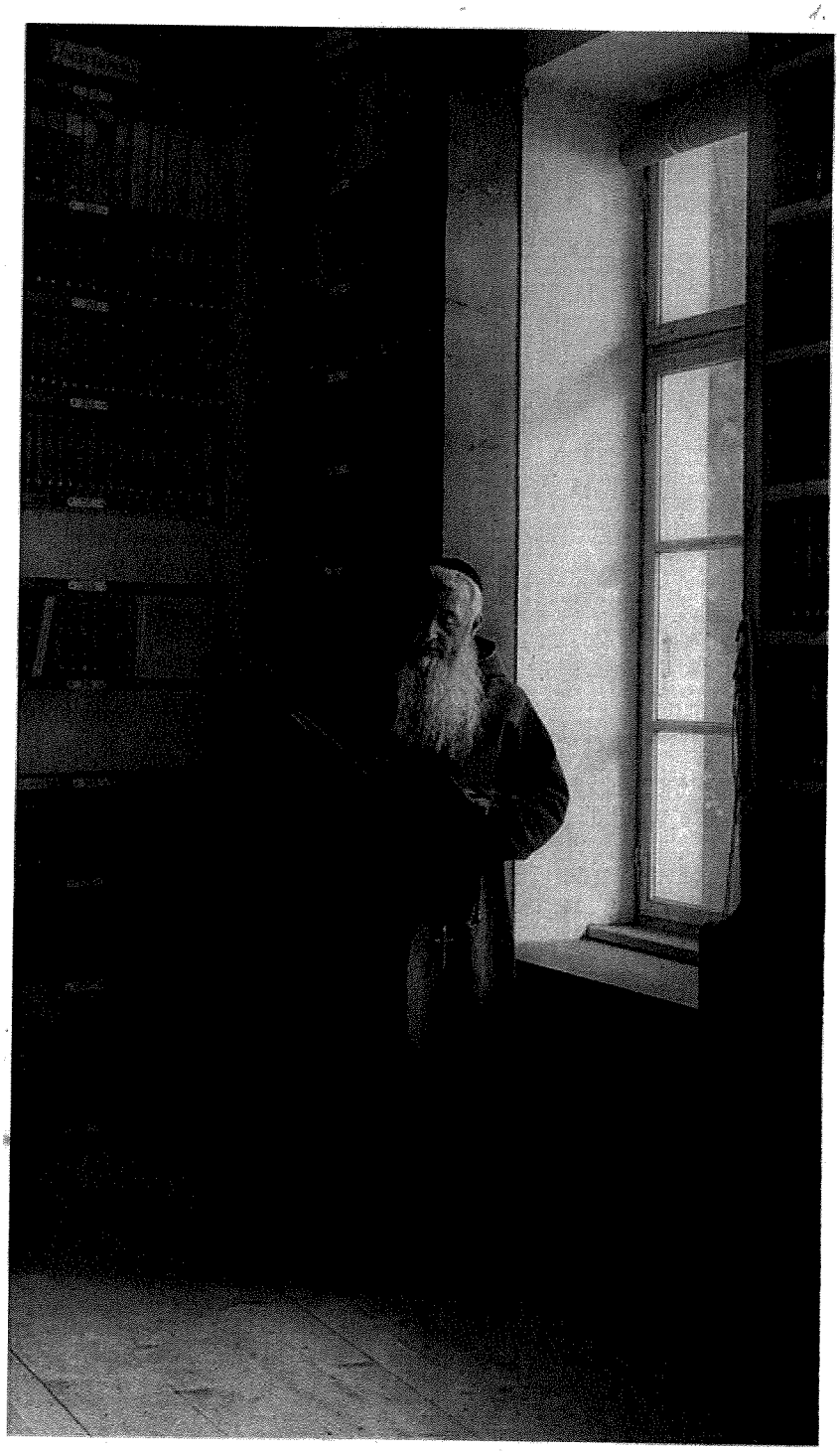
3/ Karel Chotek (připsáno)

Portrét ženy. Na řadě snímků Karla Chotka jsou ženy, které žily v okolí zámku Velké Březno. Šlechtic často fotografoval služebné a další zámecký personál.



4/ Karel Chotek

Z Holandska. Snímek pod tímto názvem otiskl v roce 1907 šlechtici časopis Phoho-Sport. Jde o gumotisk. Na kopii, která se zachovala na zámku ve Velkém Březně, jsou i poznámky, kde si aristokrat označil, kde se má fotografie přitmavit, případně zesvětlit.



5/ Karel Chotek

Kněz v Meranu. Portrét pochází z období kolem roku 1905, kdy šlechtic označoval své fotografie propletenými písmeny CC.



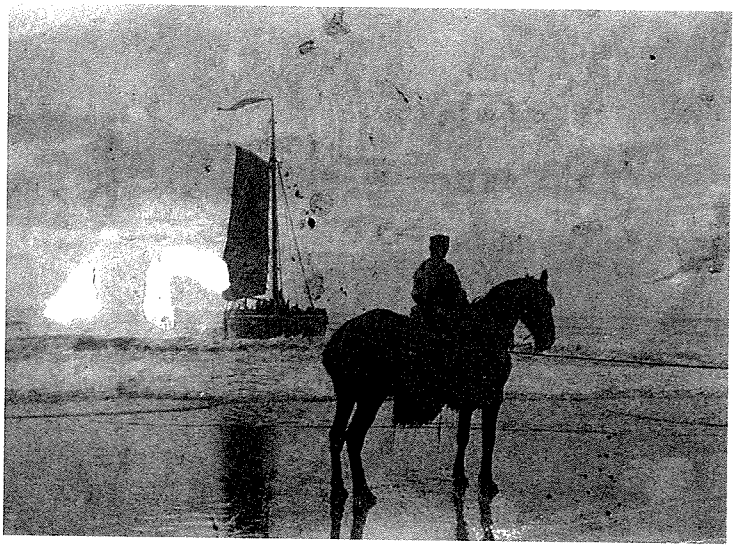
6/ Karel Chotek (připsáno)

Moře I. Zapadající (vycházející) slunce na mořskou hladinou Chotkovi učarovalo. V pozůstalosti je podobných snímků, které připomínají práce Gustave Le Graye, celá řada.



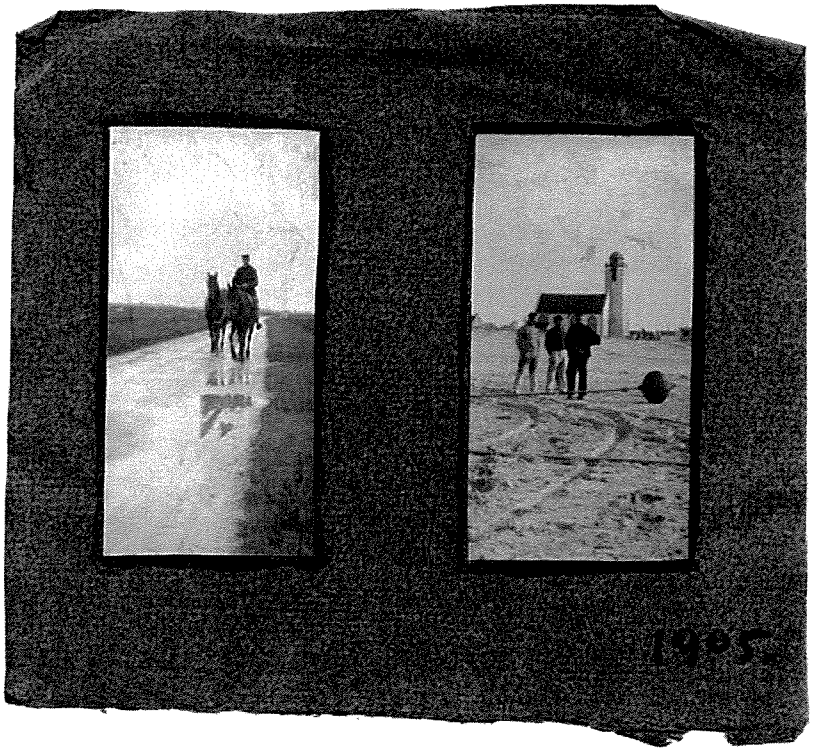
7/ Karel Chotek (připsáno)

Fotografie zpracovaná zřejmě technikou platinotypie, nesignovaná a nedatovaná. V pozůstalosti je i stejná fotografie menších rozměrů zpracovaná jinou technikou.



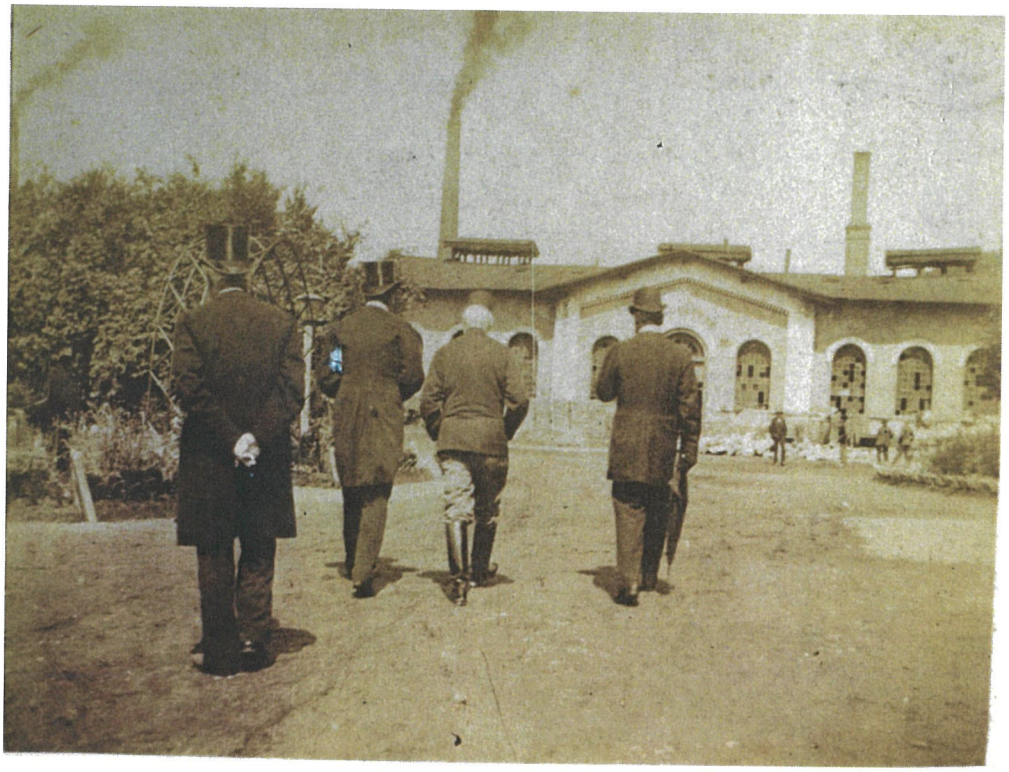
8/ Karel Chotek (připsáno)

Rybáři lovící herinky. Noordwijk aan Zee, Holandsko. Nesignováno a nedatováno. Snímků s podobnou tématikou se ve šlechticově pozůstalosti dochovalo hned několik. Je ovšem na nich poznat, že při jejich pořizování Chotek „bojoval" s technikou. Fotografie jsou špatně exponované.



9/ Adheleide Chotek (připsáno)

Momentka z cest. V pozůstalosti Karla Chotka se dochovalo několik fotografií malého formátu, které jsou podlepené na modrošedé paspartě.
Na některých je signatura AC. Autorem snímků je pravděpodobně šlechticova manželka Adheleide Chotková.



8/ Žofie Chotková

Momentka z blíže neurčeného místa. Snímek není signovaný, ani datovaný. Pochází ale ze souboru fotografií, jejichž autorem byla téměř stoprocentně Žofie Chotková. Fotografie, která dokazuje, že si aristokratka nedělala příliš starostí s kvalitou snímku, je uložena na Státním zámku Konopiště.



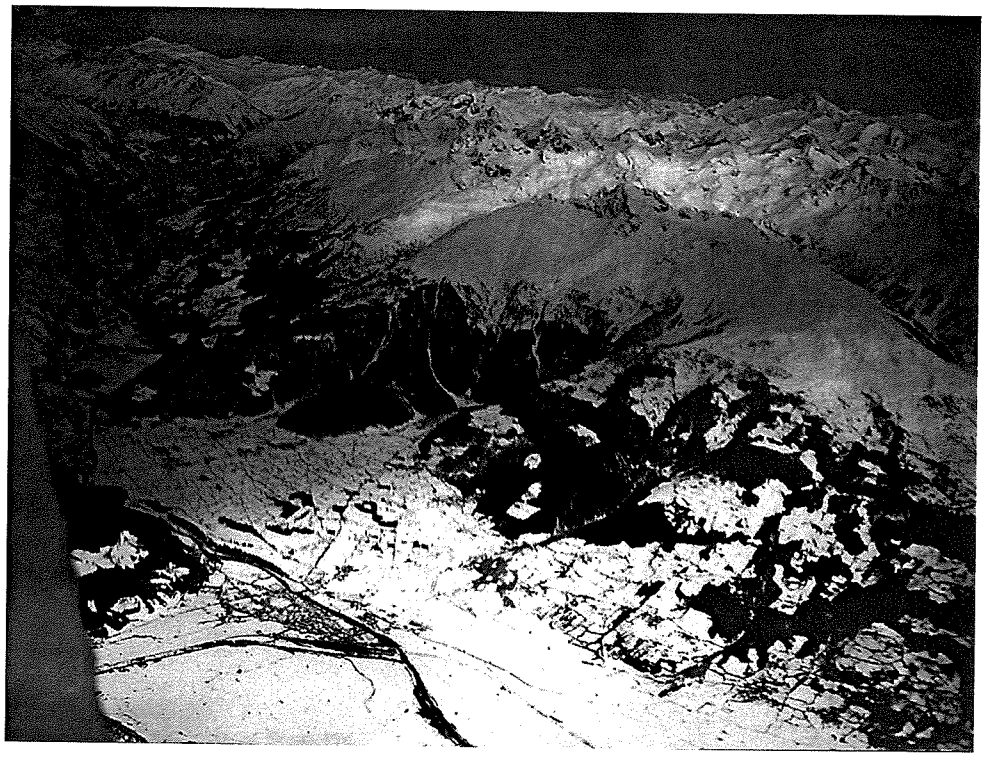
9/ Žofie Chotková (připsáno)

Portrét Rudolfa Brunera – Dvořáka. Nedatováno a nesignováno. Záběr ale pochází ze souboru, jehož autorem byla téměř stoprocentně Žofie Chotková. Fotografie je uložena v archivu ve Žlutlcích.



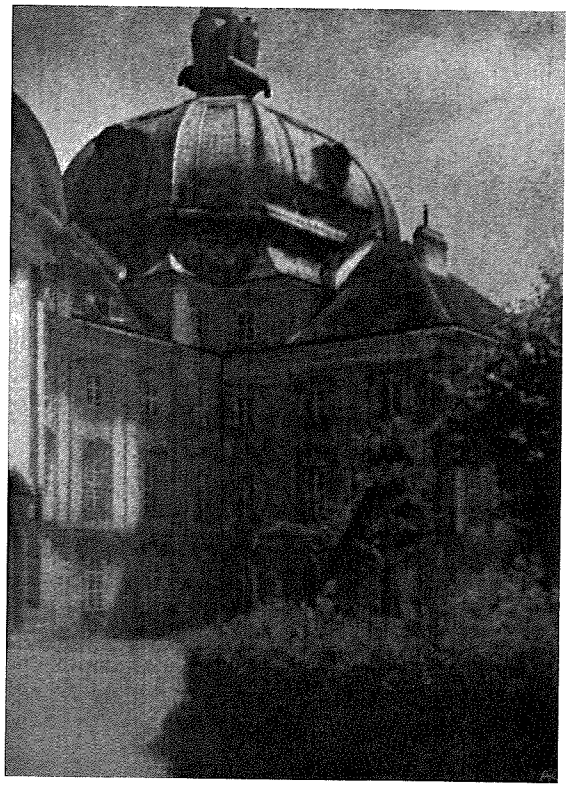
10/ František Lobkowicz

„Christa Thun, Anna Thun a Marie Taxis" na bálu u maškarním bálu u hraběte Waldsteina, 1877. Snímek vznikl v ateliéru J. Eckerta. Na zadní straně je ale jako autor uváděn kníže František Lobkowicz. Fotografie je uložena ve Státním oblastním archivu Litoměřice, pobočka Děčín. Konkrétně v rodinném archivu Thun-Hohensteinů.



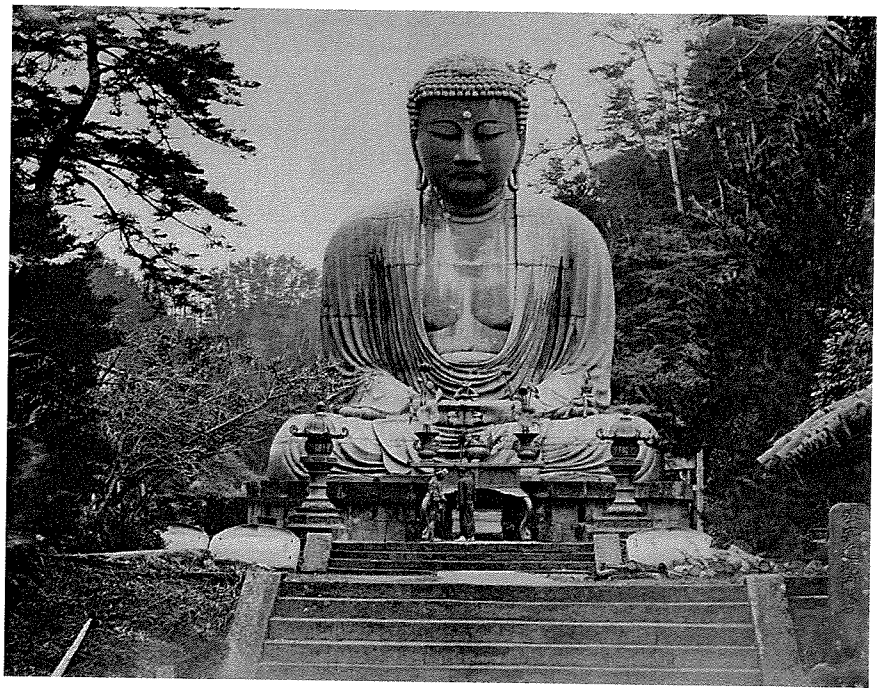
11/ Ulrich Kinsky

Tautern, 1917. Ulrich Kinský byl vášnivým letcem a tuto svou zálibu spojil i s fotografováním. Fotografie je součástí alba, které je uloženo ve Státním oblastním archivu Litoměřice, pobočka Děčín. Konkrétně v rodinném archivu Clary – Aldringenů.



12/ Albrecht Sedlnitzky

Palác, cca 1914.
Snímek byl otištěný ve Wiener Mitteilungen. Ročník 1914, strana 8. Jedná se o bromolejotisk. Techniku šlechtic používal ještě ve 30. letech minulého století.



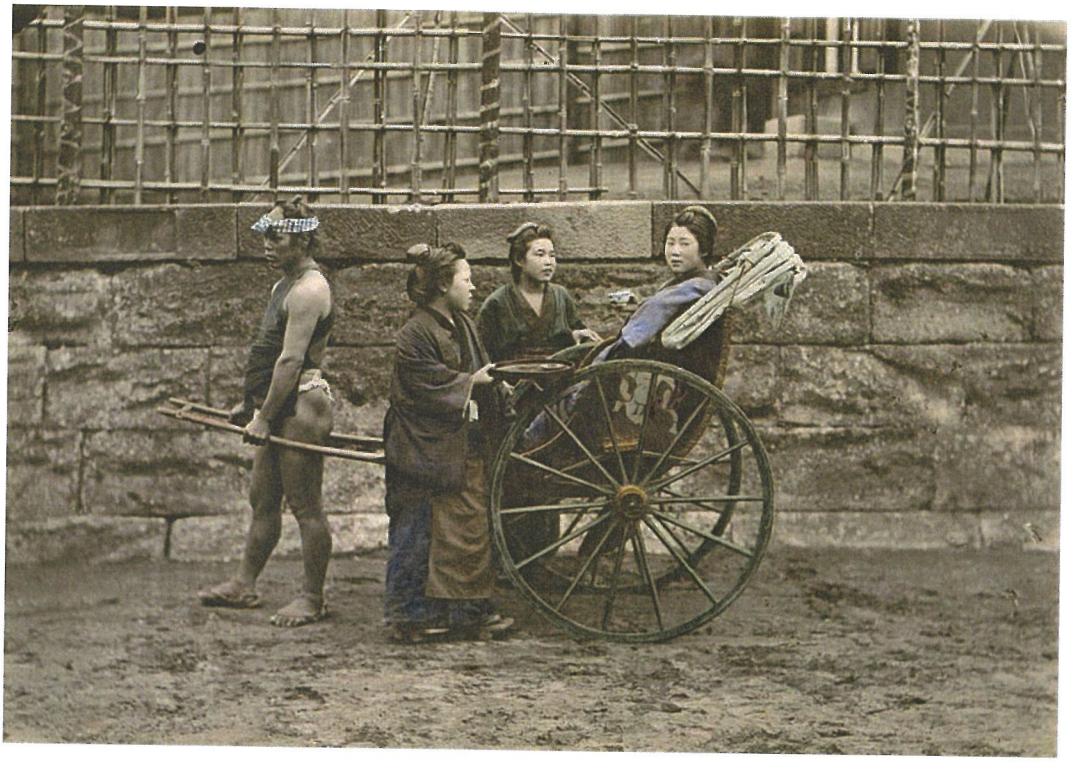
13/ Raimund Stillfried Rathenicz

Velký Buddha Amida v Kamakuře. Fotografováno kolem roku 1872. Snímek je součástí alba, které je uložené v Metropolitním muzeu v New Yorku. Další zvětšenina je uložena na Stádním zámku v Lysicích a má ji také knihovna univerzity v Nagasaki.



14/ Raimund Stillfried Rathenicz

Slavkov u Brna. Jeden z povedenějších záběrů z alba Moravské hrady a zámky (Burgen und Schlösser Mährens), které bylo určeno pro císaře Františka Josefa I. Jiné snímky od barona Rathenicze už tak dobré nejsou.



15/ Raimund Stillfried Rathenicz

Dáma s rikšou a služebnými. Fotografováno kolem roku 1875. Šlechtic často fotografoval život v ulicích japonských měst.



16/ Raimund Stillfried Rathenicz

Sedicí dívka. Před rokem 1875. Své modely hledal šlechtic jak mezi urozenými lidmi, tak i mezi lidmi z chudších vrstev. Kolorovaný snímek dobře ukazuje zdobnost oblečení japonských dívek.



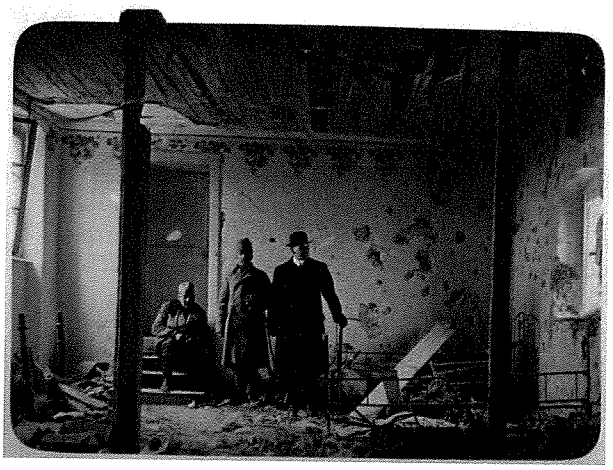
17/ Raimund Stillfried Rathenicz

Dívka hrající na gefin. Vyfotografováno kolem roku 1890.
Zdroj: http://de.wikipedia.org/wiki/Raimund_von_Stillfried



18/ Raimund Stillfried Rathenicz

Herci kabuki oblečení jako samurajové. Vyfotografováno kolem roku 1880.
Zdroj: http://de.wikipedia.org/wiki/Raimund_von_Stillfried



19/ Neznámý autor

Snímek z I. světové války. Dochoval se v rodinném archívu Thurn – Taxisů, který se uložen v SOA V Praze – Chodově. Na záběru jsou blíže neurčení členové rodiny.

20/ Neznámý autor

Portrét dívky. Podobných snímků jsou v pozůsta-lostech šlechtických rodů tisíce. Tato fotografie pochází z rodinného archivu Clary - Aldringenů, který je uložen v SOA v Litoměřicích, pobočka Děčín. Je jasné, že fotografii pořídil někdo z rodiny. Dívka na snímku je neztotožněná členka rodu.





21/ Neznámý autor

Na výletě. Řada šlechticů používala fotoaparát zachycování vzpomínek a zážítků z různých cest. Stejně se ostatně chovají lidé i dnes.